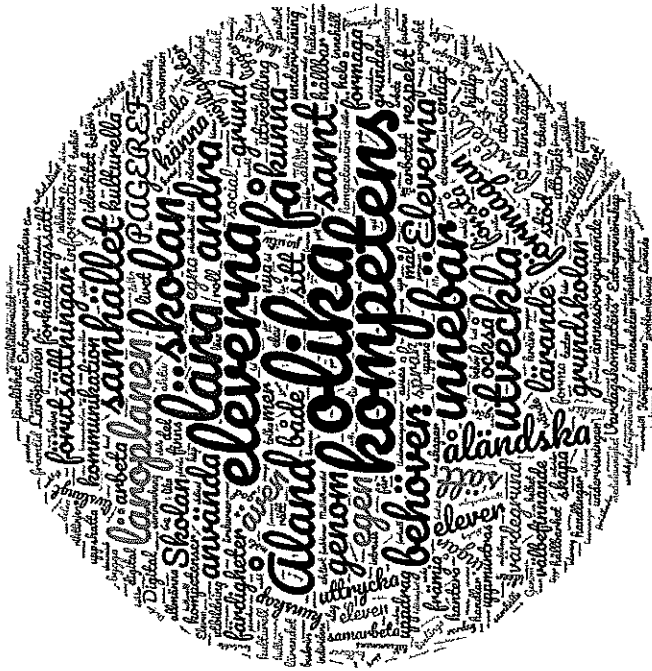

UTKAST LÄROPLAN FÖR GRUNDSKOLAN PÅ ÅLAND

Innehåll	
Allmän del.....	4
FÖRORD	4
1 INLEDNING	5
2 GRUNDSKOLANS UPPDRAG OCH VÄRDEGRUND	6
2.1 Jämlikhet, jämställdhet och demokrati.....	6
2.2 Alla elever är unika och har rätt till god undervisning.....	7
2.3 Åland och omvärlden.....	7
2.4 Hållbar utveckling.....	8
2.5 Nyckelkompetenserna.....	8
3 LÄROPLIKT	15
3.1 Läroplikt och rätt till skolgång.....	15
3.2 Läroplikt som fullgörs hemma.....	15
3.2.1 Prövning och rapportering om de läropliktigas framsteg.....	16
3.2.2 Intyg över fullgjord läroplikt.....	17
4 VERKSAMHETEN I GRUNDSKOLAN	17
4.1 Skolomnas arbetsplaner och verksamhetsberättelse.....	17
4.2 Elevens lärande.....	19
4.3 Lärarens lärande.....	19
4.4 Samarbete.....	20
4.4.1 Elevmedverkan.....	21
4.4.2 Samarbete inom och mellan skolor.....	21
4.4.3 Samarbete mellan hem och skola.....	21
4.4.4 Samarbete med aktörer i samhället.....	22
4.4.5 Samarbete före och efter grundskolan.....	22
4.5 Lärmiljöer och pedagogisk grundsyn.....	22
4.5.1 Undervisningsformer och arbetsätt.....	23
4.5.2 Helhetsskapande undervisning.....	24
4.5.3 Undervisning i sammansatt klass.....	25
4.5.4 Distansundervisning.....	26
4.5.5 Grupperingar.....	26
5 ELEVHÄLSA	26
5.1 Sektorsövergripande samarbete.....	27
5.2 Tillgänglig elevhälsa för alla.....	27

KS 1P

5.3	Elevhälsogrupp	28
5.4	Elevhälsoplan	28
5.5	Sekretess inom elevhälsan	29
6	STÖD FÖR LÄRANDE OCH SKOLGÅNG	29
6.1	Principerna för stöd	29
6.2	Riktlinjer för stödåtgärder	29
6.2.1	Handledning som stöd	30
6.2.2	Individuell handledning efter grundskolan	30
6.3	Arbetsgången inom stöd för lärande och skolgång	31
6.3.1	Allmänpedagogiskt stöd	31
6.3.2	Specialpedagogiskt stöd	32
6.3.3	Mångprofessionellt stöd	33
6.4	Skolgång inom träningsundervisningen	34
6.5	Särskilda undervisningsarrangemang	35
6.6	Flexibel undervisningsform	36
6.7	Undervisning i särskilda situationer	36
6.8	Språkstöd för elever med annat modersmål än svenska	36
6.8.1	Förberedande undervisning	37
6.8.2	Ämnesspecifikt språkstöd	37
6.8.3	Svenska som andraspråk	38
7	FOSTRANDE SAMTAL OCH DISCIPLINÄRA ÅTGÄRDER	38
7.1	Handledningsplan för fostrande samtal och disciplinära åtgärder	38
7.2	Fostrandande samtal	39
7.3	Disciplinära åtgärder	39
7.3.1	Utvisning av elev	39
7.3.2	Skriftlig varning	39
7.3.3	Avstängning för viss tid	40
7.4	Förfarande och verkställighet av disciplinära åtgärder	40
7.4.1	Rätt att granska elevens saker	40
7.4.2	Rätt att omhänderta föremål eller ämnen	41
7.4.3	Skyldighet för en elev att ersätta skada	41
8	BEDÖMNING OCH UTVÄRDERING	41
8.1	Definitioner	41
8.2	Utvärdering av skolverksamheten	42

8.3	Handledning	42
8.4	Elevbedömning och betyg	43
8.5	Mångsidig bedömning	43
8.6	Bedömning utgående från mål och kriterier	44
8.7	Föremål för bedömning	44
8.7.1	Elevens lärande	44
8.7.2	Bedömning av arbete	45
8.7.3	Bedömning av ansvar och samarbete	45
8.8	Bedömningssystemet	45
8.8.1	Betygsformulär i de olika stadierna	46
8.8.2	Avgångsbetyg	46
8.8.3	Avgångsbetyg inom mångprofessionellt stöd	47
8.8.4	Skiljsbetyg	47
8.8.5	Betyg för hemundervisade barn	47
8.8.6	Avgångsbetyg för andra än läropliktiga	48
8.8.7	Höjning av vitsort eller komplettering av betyg	48
8.8.8	Ny bedömning och rättelse av bedömning	48
9	ELEVENS ARBETSTID OCH TIDFÖRDELNING	48
9.1	Elevens arbetsmängd	48
9.2	Tillvalsämnen och språkprogram	48
9.3	Rekommandat för tidsfördelning	50
BILAGA 1	Förberedande undervisning i grundskolan	51
BILAGA 2	Innehåll för grundskolans lärokurs för andra än läropliktiga	51
ÄMNESDEL	52

Allmän del

FÖRD

Styrdokumentet för grundskolan på Åland ska garantera en likvärdig utbildning med hög kvalitet. Målet med den nya läroplanen är att skapa förutsättningar för jämlikhet mellan grundskolorna. Läranderfutsättningarna utvecklas i ett tidligt skede och befästs genom hela utbildningssystemet; allt från förundervisningen till undervisning på högskolenivå. Grundskolan ska ge möjligheter för livslångt lärande vilket är en förutsättning för ett gott liv. I vårt samhälle har rutinnmässiga uppgifter blivit mer sällsynta och problemlösning, hantering av komplexa sammanhang och kreativitet har istället blivit förmågor som behövs. För att skolan ska kunna möta dessa behov krävs varierande lärmiljöer, undervisningsmetoder och arbetsätt samt ämnesövergripande helheter.

Enligt det utbildningspolitiska programmet för Åland ska den åländska utbildningen präglas av hållbarhet, jämlikhet, jämställdhet och integration.¹ Entreprenörskap och flexibilitet ska ingå i undervisningen under elevens hela grundskoletid och digitaliseringen ska ligga i framkant för att fortsätta nå framgång i den åländska skolan. I det utbildningspolitiska programmet konstateras även att eleven förutom de grundläggande kompetenserna såsom att skriva, läsa och räkna, även behöver få utveckla sin analysförmåga, initiativförmåga och kommunikativa förmågor eftersom samhället ställer krav på de förmågorna i större utsträckning än tidigare. Dessutom behövs kunskaper i språk och en bredare medie- och IKT-kompetens. Eleven behöver kunna tillgodogöra sig information men framförallt lära sig att söva i informationsmängden.

Den nya läroplanen har utarbetats utgående från en syn på lärande där eleven har en aktiv roll. Eleven ska lära sig att ställa upp mål och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. Eleven ska få rätt stöd i rätt tid och handledning för att utvecklas enligt egna förutsättningar. Målet med läroplanen är att utveckla den åländska skolan mot mera helhetsskapande verksamhet där den aktiva eleven är i centrum men där läraren fortfarande är den som ansvarar för elevens lärande.

Grundskolan på Åland är en helhet som omfattar undervisning och fostran. Målen för de olika områdena hör ihop och ska bidra en enhetlig grund för alla skolor på Åland. Därför innehåller läroplanen mer än bara ämnesmässiga mål och bedömningskriterier, den innehåller även riktlinjer för värdegrund och syn på lärande samt hänvisningar till den lagstiftning eller forskning som texten baserar sig på.

¹ Utbildningspolitiskt program för landskapet Åland, Kompetens 2025 (2015)

1 INLEDNING

Landskapet Åland har en egen läroplan som grundar sig på landskapslagen om barnomsorg och grundskola. Lagen trädde i kraft år 2021 och parallellt med lagrevideringen förnyades även den åländska läroplanen för grundskolan. I den nya landskapslagen betonas att utbildning ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och därför grundar sig även den nya läroplanen på relevant forskning som gjorts inom fostran och utbildning.² Läroplanen har som mål att ta samhällets krav i beaktande och fungera som ett stöd i skolornas dagliga arbete.

I revideringsarbetet av läroplanen har en omvärldsovervakning gjorts där läroplaner i de nordiska länderna har granskats och sakkunniga har hört. Under hela arbetsprocessen har en referensgrupp funnits med i arbetet och skolpersonal och lärare, elever och andra berörda runt om på Åland har blivit hörda. All information och kunskap som samlats in har sedan sammanställts till en helhet i en läroplan som passar Åland.

Syftet med revideringen av styrdokumentet är att undervisningen bättre ska kunna ta hänsyn till förändringarna i omvärlden och att stärka skolans uppdrag att bygga en hållbar framtid. Med en hållbar utbildning avses inte endast det miljömässiga tänket utan även social och ekonomisk hållbarhet, så som beskrivs i Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland.³ Den nya läroplanen är en produkt som ska möta samhällets krav på skolan och ska ge dem som arbetar i grundskolan ett tydligt verktyg för att skapa en enhetlig grundskola på Åland. Läroplanen ska även stödja skolan i att möta förväntningar som vårdnadshavare och elever har på utbildningen och dessutom ge uttryck för de förhoppningar som skolan ställer på eleven.

Läroplanen är indelad i två delar, *den allmänna delen* och *ämnesdelen*. I den allmänna delen redogörs för vilka riktlinjer grundskolorna ska arbeta enligt. Värdegrund, samarbete, pedagogiska riktningar och bedömning är områden som tas upp. I ämnesdelen finns alla grundskolans läroämnen presenterade där innehåll, mål och kunskapskriterier för alla årskurser ingår. I ämnesdelen hänvisas även till de nyckelkompetenser som beskrivs i den allmänna delen. För att kunna arbeta enligt den nya läroplanen krävs att läraren sätter sig in i båda delarna av läroplanen.

² LL om barnomsorg och grundskola del 3 kap.2 § 5

³ Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland, Bärkraft.ax 2014

KS 1P

2 GRUNDSKOLANS UPPTÄG OCH VÄRDEGRUND

Grundskolans grundläggande uppgift är att undervisa och skapa förutsättningar för elevens lärande. Hemmet har det huvudsakliga ansvaret för barnets fostran men grundskolan ska samarbeta med hemmen i fostringsuppdraget.⁴ Det ligger i varje lärares uppdrag att aktivt arbeta för att den gemensamma värdegrunden i skolan förverkligas. Alla som jobbar i skolan behöver reflektera över sin egen del som påverkans i skolan och ta till sig av den värdegrund som formuleras i läroplanen för Åland.

De som jobbar i grundskolan ska stödja alla elevers lärande, utveckling och välbefinnande. Grundskolans mål är att bygga upp en positiv identitet hos eleven och ge förutsättningar för ett fortsatt gott liv. Betydelsen av värdegrundsarbetet i skolan ökar i och med att samhällsförändringen går mot ett ökat multimedialt informationsflöde där globala nätverk och sociala medier formar barnens och de ungas värderingar. Eleverna har olika bakgrund och levnadsförhållanden och genom att kontinuerligt föra gemensamma värdegrundsdiskussioner ger skolan dem förutsättningar att känna igen och definiera värden och värderingar som de konfronteras med samt att kritiskt reflektera kring dem.

Skolan ska skapa förutsättningar för alla elever att lära sig tillsammans och av varandra. Den ska också skapa förutsättningar för undersökande och experimenterande arbete och ge eleven erfarenheter av att känna sig inspirerad och av att lyckas. Grundskolan ska vara en lärande organisation som uppmuntrar eleven att försöka och att lära sig också av misstag. Eleven ska ges lämpliga utmaningar och stödjas att hitta och dra nytta av sina styrkor.

Det åländska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ökar kravet på förståelse för världens kulturell mångfald. Delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som har både en möjlighet och ett ansvar att stöda dessa förmågor.

Skolans personal ska bemöta hemmens olika religioner, åskådningar och traditioner samt hemmens olika syn på fostran med öppenhet och respekt för att skapa förutsättningar för konstruktiv kommunikation. Det ligger i skolledarens uppdrag att se till att det finns utrymme och tid för kontinuerliga värdegrundsdiskussioner inom lärarkollegiet.

Läroplanen bär ytterstärkt i enlighet med den värdegrund som beskrivs här.

2.1 Jämlikhet, jämställdhet och demokrati

Jämlikhet och alla människors lika värde är ett centralt mål i läroplanen. Läroplanens värdegrund grundar sig på FN:s konvention för barns rättigheter, barnkonventionen, som finns för att garantera barns rättigheter och möjligheter att få säga sin åsikt. Konventionen ger juridisk grund för grundskolans verksamhet. Läroplanen följer även FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som finns för att skapa delaktighet och tillgänglighet till utbildning utgående från den funktionsnedsattes individuella villkor. Skolan ska arbeta normkritiskt för jämlikhet, likabehandling, rättvisa och jämställdhet.

Enligt barnkonventionen är alla som arbetar med eller för barn skyldiga att följa avtalets grundläggande principer, som är att alla barn har samma rättigheter och lika värde, att barnet ska

⁴ LL om barnomsorg och grundskola del 3, 2 kap. 5 §

skyddas mot diskriminering, att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn, att alla barn har rätt till skydd, omvårdnad och utveckling och att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. Enligt konventionen har varje barn rätt till ett gott liv och till individuell, fysisk, psykisk, andlig, moralisk och social utveckling.⁵

Ett normkritiskt förhållningssätt innebär att vara medveten om, synliggöra och sträva efter att förändra normer som begränsar människors handlingsutrymme, bidrar till diskriminering och strider mot de mänskliga rättigheterna. Att jobba normutmanande i skolan kan innebära allt från att diskutera normer med elever och synliggöra normer i läromedel till att använda ett normkritiskt språk och att lärare och personal agerar som en förebild. Grundskolan har som uppdrag att förebygga ojämlikhet och att främja jämställdhet mellan könen. Varje elev ska få hjälp med att upptäcka sina möjligheter och forma sin utbildning utan genusbundna rollmodeller.

Grundskolan ska främja förståelse för andra människor och empatisk förmåga. Ingen ska utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsvariation. Skolan ska aktivt motverka kränkande handlingar och intolerans.⁶

Grundskolan grundar sig på respekt för liv och mänskliga rättigheter och på att man försvarar dessa. Skolan ska främja välbefinnande, demokrati och aktiv medverkan i medborgarsamhället. Eleven ska lära sig att se saker utifrån andra människors livssituationer och förhållanden. Att lära sig tillsammans över språk-, kultur-, religions- och livsåskådningsgränserna skapar förutsättningar för genuin kommunikation och gemenskap och en grund för positiv inställning till förändringar i samhället.

2.2 Alla elever är unika och har rätt till god undervisning

Vårt samhälles värdegrund grundar sig på allas lika värde. Varje barn är unikt och värdefullt i sig. Var och en har rätt att växa till sin fulla potential i som människa och samhällsmedlem. För att uppnå det här behöver eleven uppmuntran och stöd. Vuxna i skolan ska bemöta alla elever med respekt så att eleven känner sig hörd, sedd och uppskattad i skolgemenskapen, samt få stöd för sitt lärande och mående. Eleven ska få känna delaktighet och uppleva vikten av att vara en del av en större helhet.

Varje elev har rätt att lyckas i sitt skolarbete enligt sina egna förutsättningar. Att marginaliseras från lärandet innebär att rätten till bildning inte förverkligas och detta utgör ett hot mot växande och utveckling. Genom att lära sig formar eleven sin identitet, människosyn, världsbild och formar synen på sin egen roll i samhället. I skolan får eleven en relation till andra människor och samtidigt utvecklas elevens relation till sig själv, samhället, naturen och olika kulturer, Åland och omvärlden.

2.3 Åland och omvärlden

Den åländska grundskolan ska ge eleven insikter om vad det innebär att som individ vara en del av ett unikt örike. Utbildningen på Åland ska ge eleven inblick i den gemensamma kulturtraditionen på Åland och den livsmiljö som ett självstyrt landskap utgör. Eleven ska ha kunskap om och förståelse för vad den åländska självstyrelsen och demilitariseringen innebär. Eleven ska lära sig att uppskatta det

⁵ FN:s konvention om barnets rättigheter, UNICEF (1989).

⁶ LL om barnomsorg och grundskola del 1 § 5

svenska språket och samhällsgruppen med de övriga nordiska länderna samt att respektera andra befolknings- och språkgrupper.

Undervisningen ska stödja elevens kulturella identitet och respektera olika kulturella och sociala gemenskaper. Skolan ska väcka intresse och ge kunskap om andra kulturer och belysa rikedomerna i kulturell mångfald och på så sätt lägga grund för en kulturellt hållbar utveckling.

2.4 Hållbar utveckling

Det ärendiska utbildningssystemet ska bestå av skolor och utbildningar som representerar en hållbar ekonomisk, ekologisk, kulturell, social och kompetensmässig utveckling för att garantera framgång i en internationaliserad värld.⁷ En bärkraftig samhällsutveckling är en del av det ärendiska samhällets ursprung. Skolans roll i hållbarhetsutvecklingen är stor och varje lärare bör ta på sig ansvaret att låta hållbarhet genomsyra sin undervisning.

Arbetet med hållbar utveckling ska genomsyra hela barnomsorgen och fortsätta i grundskolan. Hållbarhet finns integrerat i alla läroämnen och tas med fördel upp genom ämnesövergripande samarbete. Undervisningen kring hållbar utveckling bör ha ett lokalt och globalt perspektiv där målsättningen är att göra eleven delaktig och kritiskt tänkande. Undervisningen ska utgå från demokratiska värderingar och fostra till solidaritet och förståelse för den enskilda individens möjligheter till påverkan i samhället.

Landstagsregeringen gick under 2014 in för en gemensam strävan mot en till fullo hållbar utveckling på Åland senast 2051. Detta i enlighet med en internationellt använd definition av begreppet hållbar utveckling. För att nå visionen sattes *sju strategiska utvecklingsområden* upp i Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland, med målsättningen att uppnås senast 2030. I agendan finns exempel på tänkbara indikatorer för uppföljning av målen samt stödstrukturer för agendans förverkligande. Stödstrukturerna syftar till att hjälpa alla, som vill bidra till förverkligandet, att gå från tanke till handling. För att agendan lättare ska kunna tillämpas inom skolan så har en lättläst version av agendan getts ut.⁸

Grundskolan ska i all sin verksamhet och i samarbete med hemmen fästa uppmärksamhet vid nödvändigheten av en hållbar livsstil. Genom val och sitt handlande i vardagen visar lärare och övrig personal på skolan ett ansvarfullt förhållningssätt till miljön. Eleven ska erbjudas tillfällen att fundera över sambandet mellan det förflutna, nutiden och framtiden samt olika framtidsalternativ. Eleven ska lära sig förstå betydelsen av sina val, levnadssätt och handlingar, inte bara för det egna livet, utan även för den närmaste omgivningen, samhället och naturen. Eleven ska utveckla färdigheter att utvärdera och påverka både sina egna, skolans och samhällets förhållningssätt och verksamhetsstrukturer så att de bidrar till att bygga en hållbar framtid.

2.5 Nyckelkompetenserna

Enligt EU-kommissionens pelare för sociala rättigheter är den första principen allas rätt till god, inkluderande utbildning och livslångt lärande.⁹ Ett livslångt lärande innebär att lärandeprocessen fortgår i alla åldrar och inom alla livsområden. Lärandeförutsättningarna utvecklas i ett tidigt skede

⁷ Utbildningspolitiskt program för landskapet Åland (2015)

⁸ Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland, Bärkraft.ax (2014)

⁹ Meddelande från EU-kommissionen: *En europeisk pelare för sociala rättigheter* COM (2017)

och befasts genom hela utbildningssystemet, allt från förundervisningen till undervisning på högskolenivå. Grundskolan ska ge möjligheter för livslångt lärande vilket är en förutsättning för ett gott liv.

I det livslånga lärandet har nyckelkompetenser som individen behöver inneha tagits fram på olika håll. Enligt EU-kommissionens rekommendation är nyckelkompetenser de kompetenser som alla individer behöver för personlig tillfredsställelse och utveckling, social inkludering och aktivt medborgarskap.¹⁰ Kompetenserna består av kunskaper, färdigheter, förmågor och attityder och är mer än enbart teoretisk kunskap. Kompetenserna i den ärendiska läroplanen har formulerats för att passa undervisningen i grundskolan och ska finnas med i alla ämnen, olika mycket vid olika tidpunkter. Kompetenserna ska även ligga som en grund för den ämnesövergripande undervisning som uppträts i läroplanen. Inom alla ämnen kopplas de olika kompetenserna in för att kunna underlätta ett helhetskapande arbetssätt mellan ämnen.

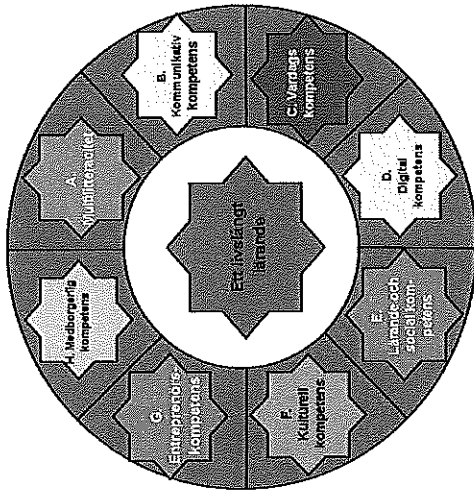
De åtta nyckelkompetenserna ska synas i alla ämnskurser och i alla läroämnen i grundskolan, olika mycket vid olika tidpunkter. Varje elev ska få möjlighet att utveckla alla kompetenser på den nivå som hen har förutsättningar till. Kompetenserna bedöms inte med vitsord men fungerar väl som underlag för verbal utvärdering av elevens utveckling.

I ämnesdelen i den ärendiska läroplanen finns hänvisningar till de olika kompetenserna för att ge läraren riktlinjer och stöd i att ge eleven möjlighet att utveckla de olika kompetenserna. Kompetenserna är inte kopplade till specifika läroämnen utan ingår i alla ämnen och överförs varandra på många områden. Det ligger i varje lärarens uppdrag att forma sin undervisning så att alla kompetenser ingår i undervisningen, med fördel genom ämnesövergripande samarbete.

¹⁰ EU-kommissionens förslag till rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande COM (2018) 24 final

KS 1P

De åtta kompetenser enligt läroplanen:

- A. Multiliteracitet
- B. Kommunikativ kompetens
- C. Vardagskompetens
- D. Digital kompetens
- E. Lärande och social kompetens
- F. Kulturell kompetens
- G. Entreprenörskompetens
- H. Medborgarskapets kompetens

A. Multiliteracitet

Med kompetens i multiliteracitet avses förmågan att tolka, producera och värdera olika slag av texter i olika medier och miljöer.¹⁴ Denna kompetens gör det möjligt för eleven att förstå många olika slag av kulturella uttryck och att forma sin egen identitet. Begreppet multiliteracitet har koppling till det *vidgade text- och språkbegreppet* vilket innebär ett bredare perspektiv än det traditionella synsättet på läs- och skrivkunighet. Det *vidgade textbegreppet* är ett uttryck som används i utbildningssammanhang och begreppet innefattar förutom det skrivna och talade ordet, bild, film och ljud. Texterna kan också tolkas och produceras till exempel i skriven, talad, tryckt, audiovisuell eller digital form.

Eleven ska utveckla mångsidig läskunnighet inom alla läroämnen via vardagspraktiken för att kunna behärska begrepp och kommunikationsformer inom olika fackområden. För att eleven ska nå kompetens i multiliteracitet krävs en pedagogik med mångsidiga textmiljöer, aktivt språkutvecklande arbetssätt och samarbete mellan olika läroämnen.

Multiliteracitet omfattar läs- och skrivförmågan men även förmågan att särskilja mellan och använda olika typer av källor. Eleven ska få lära sig att söka, kombinera, omforma, presentera och kritiskt granska information i olika former, i olika kontexter och med hjälp av olika verktyg. Kompetensen i multiliteracitet bidrar till att utveckla ett kritiskt tänkande och studiekompetens det vill säga att lära

¹⁴ P. Granskog & J. Helligren (red.), *Multiliteracitet - upptäck och utveckla din kompetens*. Utbildningsstyrelsen (2017)

sig att lära. Kompetens i multiliteracitet innebär även en kompetens i källkritik och en förmåga att värdera olika källors tillförlitlighet och förutsätter evidensbaserade undervisningsmetoder.

B. Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens innebär förmågan att på ett effektivt och lämpligt sätt använda olika språk för kommunikation. Kompetensen grundar sig på förmågan att: både ta och skriva förstå, uttrycka och tolka begrepp, tankar, känslor, fakta och åsikter (d.v.s. att lyssna, tala, läsa och skriva) i en rad olika samhälleliga och kulturella sammanhang beroende på individens egna behov och preferenser.¹⁵

Eleven växer upp i en värld som kännetecknas av kulturell och språklig mångfald och av olika religioner och åskådningar. Att leva på ett kulturellt hållbart sätt i en mångfacetterad miljö förutsätter kulturella färdigheter grundade på respekt för mänskliga rättigheter samt förmåga att kommunicera på ett hänsynsfullt sätt och att kunna uttrycka sig själv och sina åsikter på olika sätt.

Väsentliga färdigheter för denna kompetens är förmågan att förstå talade budskap, att inleda, upprätthålla och avsluta samtal samt att läsa, förstå och skriva texter på olika kunskapsnivåer i olika språk. Kompetensen innebär att man har förmågan att lära sig språk formellt och informellt under hela livet. En positiv attityd till olika språk innebär en förståelse för kulturell mångfald och ett intresse för språk och interkulturell kommunikation. Det innebär också respekt för varje persons individuella språkprofil, inklusive respekt för modersmålet för personer som tillhör en minoritet eller har migrationsbakgrund.

Den kommunikativa kompetensen innebär också en förståelse för ämnesspecifika begrepp och företeelser. För att kunna uttrycka sig och kommunicera kring olika fenomen behöver eleven ha ett utvidgat ord- och begreppsfråder inom olika områden. Språkutvecklande arbetssätt gynnar elevens möjligheter att utveckla den kommunikativa kompetensen.

C. Vardagskompetens

Vardagskompetens innebär förmågan att klara sig i livet och i en vardag som förutsätter allt mångsidigare färdigheter. Det handlar om hälsa, motion, säkerhet, människorelationer, trafik och att fungera i en teknologiserad vardag. Eleven ska lära sig att hantera sin ekonomi och konsumtion, allt sådant som påverkar en hållbar livsstil. Vardagskompetens innefattar att man känner till vad som kännetecknar en sund själ, kropp och livsstil.

Skolgemenskapen ska hjälpa eleven att förstå att var och en med sitt eget agerande påverkar såväl sitt eget som andras välbefinnande samt sin egen och andras hälsa, trygghet och säkerhet. Eleven ska uppmuntras att ta hand om sig själv och andra. Under sin grundskoletid ska eleven lära känna och förstå vilka faktorer som inverkar positivt respektive negativt på välbefinnande och hälsa och inse betydelsen av välmående, trygghet och säkerhet samt lära sig att hitta information om dessa. Eleven ska få redskap att stärka både den fysiska och psykiska hälsan.

Inom vardagskompetensen ska förmågan att utveckla och tillämpa matematiskt tänkande för att lösa problem i vardagsituationer utvecklas. Tonvikten ligger både på processer och praktisk tillämpning och på teoretiska kunskaper, med goda räknekunskaper som grund. Eleven ska ges förutsättningar att utveckla kunskaper inom tekniken i vardagen och om hur man löser olika vardagsproblem med hjälp

¹⁵ Bilaga till förslag till EU kommissionens rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande COM(2018) 24 final

KS 1P

av teknik. Kompetens inom vetenskap och teknik innebär dels en förståelse för de förändringar som mänskligt gett upphov till, dels ett ansvar som enskild medborgare.

Vardagskompetens präglas av kritisk bedömning, nyfikenhet, ett intresse för etiska frågor och respekt för säkerhet och miljömässig hållbarhet, särskilt när det gäller vetenskapliga och tekniska framsteg i förhållande till individen, familjen, samhället och globala frågor.

D. Digital kompetens

Digital kompetens innebär att på ett säkert, kritiskt och ansvarsfullt sätt kunna och vilja använda digital teknik för lärande och deltagande i samhällslivet. I denna kompetens ingår datalogiskt tänkande, kunskap om digitala verktyg, kommunikation och samarbete, skapande av digitalt innehåll, digitalt välbefinnande och nådsäkerhet samt problemlösning.¹³

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet, både i sig och som en del av multiliteracitet. Den är både föremål och redskap för lärandet. Avsaknad av digital kompetens riskerar utslagning från arbetsmarknaden och samhället, eftersom den i allt högre grad blir ett grundläggande krav. Under sin skolgång ska alla elever ha möjligheter att utveckla sin digitala kompetens och sitt datalogiska tänkande. Informations- och kommunikationsteknik ska användas i grundskolans alla årskurser, i de olika läroämnen, i det ämnesövergripande arbetet och i det övriga skolarbetet.

För att kunna använda digital teknik och digitalt innehåll behövs en reflekterande och kritisk men samtidigt nyfiken, öppen och framsynt inställning till utvecklingen på detta område. Det behövs också ett etiskt, säkert och ansvarsfullt förhållningssätt till användningen av dessa verktyg.

Förutom digital kompetens behöver elever och studerande utveckla sin mediekunnighet. Med mediekunnighet avses förståelse för mediernas roll och funktion i samhället, kunskap om vilka förhållanden som krävs för att medier ska kunna fylla sina funktioner samt förmåga att kritiskt värdera mediebeteendena utgående från de funktioner medierna bör fylla. Mediekunnighet innebär också förmåga att använda tillgängliga medier i egen kommunikation, för ett demokratiskt deltagande samt förmåga att skapa innehåll för egen användning. Digital kompetens och mediekunnighet utgör tillsammans begreppet medie- och informationskunnighet (MIK)¹⁴. Användning av artificiell intelligens (AI) ökar i samhället och elevens förståelse för teknikens möjligheter och risker behöver ökas. En tonvikt på ämnesövergripande undervisning kan hjälpa eleven att utveckla förståelse hur AI fungerar och vad den innebär för samhället och medborgarna.

E. Lärande och social kompetens

Lärande och social kompetens innebär förmågorna att reflektera över sig själv, effektivt hantera tid och information samt att samarbeta med andra på ett konstruktivt sätt. I denna kompetens ingår att lära sig att lära men även att ta hand om sitt fysiska och känslomässiga välbefinnande, känna empati och att hantera konflikter.

Social kompetens kräver inte en extrovert och social personlighet utan det innebär förmågan att kunna förstå sociala normer och oskrivna regler, vara lyhörd och kunna se saker ur andras perspektiv samt att vara delaktig. För att kunna samarbeta med andra och delta i samhällslivet krävs förståelse för de

¹³ Bilaga till förslag till EU-kommissionens rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande COM (2018) 24 final

¹⁴ Utbildningspolitiskt program för landskapet Åland (2015)

sociala koderna och medvetenhet om kommunikation i olika grupper och miljöer. Skolan ska erbjuda eleven gott om tillfällen att öva sig i att framföra sina åsikter på ett konstruktivt sätt och att handla etiskt. Eleven ska lära sig att sätta sig in i andras situation och granska frågor och situationer ur olika perspektiv och få övning i hur man agerar i olika sociala sammanhang.

Eleven ska uppleva betydelsen av kommunikation för den egna utvecklingen genom att få träna sina sociala färdigheter, lära sig att uttrycka sig på olika sätt och att uppträda i olika situationer. Eleven ska ges möjlighet att utvecklas som språkbrukare både på svenska och andra språk på ett mångsidigt sätt. Eleven ska uppmuntras att kommunicera och uttrycka sig även med hjälp av ringa språkkunskaper.

Alla elever ska få hjälp med att iaktta hur de lär sig och att utveckla sina lärt strategier. Eleven bör känna till vilka lärt strategier som hen föredrar, bli medveten om sina styrkor och svagheter och få stöd att lära sig. Färdigheten att lära sig utvecklas när eleven får ställa upp mål, planera sitt arbete, utvärdera sina framsteg och använda tekniska och andra hjälpmedel i sina studier på ett för åldern lämpligt sätt.

F. Kulturell kompetens

Kompetens inom kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer innebär att ha förståelse och respekt för hur idéer och tankar uttrycks kreativt och förmedlas i olika kulturer genom olika konstarter och kulturförmedling. Här ingår att försöka förstå, utveckla och uttrycka sina egna idéer och sin känsla av tillhörighet eller roll i samhället, på olika sätt och i olika sammanhang.

Skolan har som uppdrag att förmedla att det är lika viktigt att lära sig att använda matematiska symboler och text som att använda bilder och andra visuella uttryck för att kommunicera. Drama, musik och rörelse är uttrycksformer som ska ha lika stor betydelse som att skriva, läsa och räkna. Skolarbetet ska ge eleven mångsidiga möjligheter att arbeta med händerna. Eleven ska lära sig att uppskatta och kontrollera sin kropp och att använda den för att uttrycka känslor och åsikter, tankar och idéer. I skolarbetet ska eleven uppmuntras att använda sin fantasi och sin uppfinningsrikedom.

Under sin skolgång ska eleven få hjälp med att identifiera och uppskatta kulturella fenomen och att bygga en egen äländsk identitet med ett positivt förhållningssätt till omgivningen. Eleven ska få lära känna och uppskatta sin livsmiljö och dess kultur och samt sin egen sociala, kulturella och språkliga bakgrund. Eleven ska lära sig att se kulturell och språklig mångfald och olika åskådningar som en positiv resurs. Samtidigt ska de få lära sig att känna till hur kulturer, religioner och åskådningar påverkar samhället och vardagen och hur kulturen omformas av media.

Eleven ska uppmuntras att fundera över betydelsen av sin egen bakgrund och över sin roll i generationskedjan. Eleven ska få möjlighet att uppleva och tolka konst, kultur och kulturarv. Eleven ska också få lära sig att förmedla, forma och skapa kultur och traditioner och upptäcka deras betydelse för välbefinnandet.

G. Entreprenörskompetens

Entreprenörskompetens avser förmågan att reagera på möjligheter och idéer och att omvandla dem till värde för sig själv och andra. Denna kompetens grundas på kreativitet, kritiskt tänkande och problemlösning. Initiativförmåga och uthållighet samt förmågan att samarbeta för att planera och hantera projekt av kulturellt, socialt eller kommersiellt värde. Åland har en historia av entreprenörskap där företagsamhet har varit något naturligt och eftersträvsvärt för att klara sig i det illa samhället.

Entreprenörskap är något man gör medan entreprenöriellt förhållningssätt är ett sätt att tänka. Entreprenörskap i grundskolan handlar i första hand inte om kunskap i egenföretagande utan det handlar mer om att utveckla förmågor och kompetenser som stöder eleven att bli en företagsam person. Entreprenörskap ses som en dynamisk process som leder till förändring, där handlingar leder till något positivt. Ett entreprenöriellt förhållningssätt är mer ett synsätt, ett förhållningssätt till livet, arbetet och de egna visionerna.

Det är svårt att förutspå hur arbetslivet, yrkena och arbetets karaktär kommer att se ut i framtiden eftersom samhället förändras bland annat på grund av den teknologiska utvecklingen och genom att ekonomin globaliseras. Det blir alltså svårare att förutspå arbetskraven än tidigare. Därför behöver eleven utveckla allmänna färdigheter som främjar intresset och en positiv attityd gentemot arbete och genom att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.

Entreprenörskompetens handlar om att låta skola och samhälle mötas. Genom ämnesövergripande projekt som inte stannar i klassrummet utan förflyttas ut i samhället och gör avtryck i elevens värld utanför skolan, utvecklar eleven insikten att egna handlingar kan påverka och göra skillnad på riktigt.

Under sin skolgång ska eleven bekanta sig med arbetslivet och få erfarenheter av att arbeta och av att samarbeta med aktörer utanför skolan. På detta sätt får eleven träning i sakligt uppförande och samarbetsförmåga som behövs i arbetslivet och får upptäckta vikten av goda språkkunskaper och kommunikationsfärdigheter. I skolan ska eleverna öva sig att arbeta i grupper, med projekt och inom olika nätverk.

H. Medborgerlig kompetens

Medborgerlig kompetens är förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid. Kompetensen innebär förmågan att uppträda som en ansvarig medborgare och delta fullt ut i samhällslivet. Det här innebär en förståelse av sociala, ekonomiska och politiska strukturer i samhället och insikt i global utveckling samt en förståelse för teknikens möjligheter och hur det kan bidra till möjligheten att bidra till samhällsutvecklingen på ett demokratiskt och hållbart sätt. Förmågan innebär både vilja och förmåga att delta aktivt i samhället och i demokratiska processer.

Under sin skolgång ska eleven fundera över sambandet mellan det förflutna, nutiden och framtiden samt olika framtidsalternativ. Eleven ska lära sig förstå betydelsen av sina val, levnadsstätt och handlingar, inte bara för det egna livet, utan även för den närmaste omgivningen, samhället och naturen. Eleven ska få färdigheter att utvärdera och förändra både sina egen, skolans och samhällets förhållningssätt och verksamhetsstrukturer så att de bidrar till att bygga en hållbar framtid.

Eleven behöver få kunskap om Ålands särskällning som självstyrt demilitariserat område. Som bosatt i landskapet Åland kan den enskilda individen göra stor skillnad genom att vara aktiv och delaktig. Styrför Åland har visat sig vara det stora egna inflytande och korta beslutsvägar. Eleven ska uppmuntras till att engagera sig i samhällsutvecklingen och få insikt i på betydelsen och möjligheterna av att vara med och forma det åländska samhället.

Den medborgerliga kompetensen innefattar även förståelse för hållbarhetsprinciperna och de strategiska utvecklingsmålen som satts upp för Åland¹⁵ (se mer under kap Hållbar utveckling).

¹⁵ Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland, Bärkraft.ax (2015)

3 LÄROPLIKT

3.1 Läroplikt och rätt till skolgång

Barn som har sin hemort på Åland är läropliktiga.¹⁶ Läroplikten innebär en skyldighet för barnet att inhämta grundskolans lärokurs. Läroplikten kan uppfyllas i kommunens grundskola, i en ersättande skola eller genom hemundervisning. En vårdnadshavare för ett läropliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin läroplikt. Skolan ska kontrollera elevernas närvaro när det gäller elever som väljer att fullgöra sin läroplikt i skolan och underrätta vårdnadshavaren om övrigt frånvaro. Om en elev har en oroväckande hög frånvaro är det skolans skyldighet att reda ut vilka orsaker som ligger bakom frånvaron och erbjuda hemmet stöd och hjälp för att eleven ska kunna återvända till skolan.

Läroplikten inleds höstterminen det år då barnet fyller sju år och läroplikten upphör när grundskolans lärokurser har fullgjorts eller det har förflutit 10 år sedan läroplikten började. Om barnet har en funktionsnedsättning som medför att de mål som ställts för grundskolan uppenbarligen inte kan nås under nio år så blir barnet läropliktigt vid sex års ålder och läroplikten blir därmed 11-årig.

På ansökan av vårdnadshavaren kan kommunen bevilja ett barn, som enligt psykologisk och vid behov även medicinsk utredning har förutsättningar att klara av studierna, rätt att inleda sin skolgång ett år tidigare eller ett år senare än vad som nämns ovan.

Alla läropliktiga barn har rätt att uppfylla sin läroplikt i skolan och kommunen är skyldig att även ordna grundskoleundervisning för barn som inte har sin hemkommun på Åland men som på grund av sina vårdnadshavares arbete, studier eller motsvarande skäl är bosatt i kommunen. Rätten till skolgång i kommunens grundskola förgår tills läroplikten uppfyllts eller det år eleven fyller 18 år.¹⁷ Elever som inte längre är läropliktiga men som saknar avgångsbeleg från grundskolan har rätt till grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.¹⁸ Läroplanen för grundskoleutbildning för andra än läropliktiga finns som bilaga till läroplanen för grundskolan på Åland.

3.2 Läroplikt som fullgörs hemma

De barn som har sin hemort på Åland kan uppfylla sin läroplikt genom hemundervisning. Då ett barn enligt vårdnadshavarens beslut fullgör läroplikten hemma övergår ansvaret för ordnandet av studierna och ansvaret för att barnet tillägnar sig sådana kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen, till vårdnadshavaren.¹⁹

Vårdnadshavarna för barn som fullgör sin läroplikt i hemmet ska läsårsvis skriftligt anmäla till hemkommunen att läroplikten fullgörs genom hemundervisning. Till anmälan ska en uppdaterad plan bifogas där det framkommer hur vårdnadshavaren planerar att undervisningen ska ordnas så att hela läroplikten fullgörs i enlighet med målen i läroplanen. Därtill ska vårdnadshavaren i god tid inför varje provningstillfälle, som ska ske en gång per termin, lämna in en redogörelse för periodens arbets så att utvärderingstillfället kan grunda sig på det som behandlats genom hemundervisningen.

¹⁶ LL om barnomsorg och grundskola del 3 kap.4 § 1

¹⁷ LL om barnomsorg och grundskola del 3 kap.4 § 2

¹⁸ LL om barnomsorg och grundskola del 3 kap.5 § 39-49

¹⁹ LL om barnomsorg och grundskola del 3 kap.5 § 7

Ett läropliktigt barn som studerar hemma, d.v.s. inte deltar i den undervisning som kommunen ordnar i grundskolan, är inte inskrivet i någon skola och registreras alltså inte som elev i någon av kommunens skolor. Eleven har rätt till samma elevhälsotjänster som en elev som fullgör sin läroplikt i skolan, alltså tjänster såsom psykolog och kuratorstjänster och skolhälsovård. Barn med annat modersmål än svenska kan delta i den förberedande undervisning för elever med annat modersmål än svenska som grundskolan i hemkommunen ordnar. Kommunen kan även erbjuda den hemundervisade eleven att ta del av samma läromedel som elevens motsvarande årskurs använder sig av.

Hemundervisade elever kan inte följa anpassade lärokurser eftersom beslut om mångprofessionellt stöd endast kan fattas för elever som är inskrivna i en skola. Detta innebär att, om vårdnadshavaren beslutar att barnet ska fullgöra sin läroplikt i hemmet, barnets studier och bedömningen av dem kan synas vara strängare bundna till styrdokumenten än då läropliktiga barn är elever i en skola.

En elev, som kommunen eller skolan har beslutat att tillfälligt eller som ett kortvarigt arrangemang ska studera hemma på grund av exempelvis sjukdom eller motsvarande, ingår i kommunens elevregister. Kommunen är då skyldig att se till att eleven får undervisning, handledning och stöd. Eleven bedöms i dessa fall enligt samma principer som övriga elever.

3.2.1. Prövning och rapportering om de läropliktigas framsteg

En vårdnadshavare för ett läropliktigt barn som studerar hemma ska se till att barnet tillägnar sig sådana motsvarande kunskaper och färdigheter som anges i Ålands läroplan för grundskolan. Vårdnadshavaren ska informera sig om den arbetsplan som gäller i den skola i den kommun till vilken den läropliktiga hör.

Den ansvariga nämnden i den kommun där den läropliktiga är bosatt ska tillse att barnets framsteg provas i slutet av varje termin ända tills läroplikten upphört, d.v.s. tills barnet har förvärvat sådana motsvarande kunskaper och färdigheter som anges i Ålands läroplan för grundskolan eller det har förflutit 10 år sedan läroplikten började.

Den läropliktigas framsteg ska provas i slutet av varje termin inom de ämnesområden som vårdnadshavare har nämnt i den läsårsvisa planen. Prövningstillfället sker genom ett möte mellan lärare och den läropliktiga. Utvärderingen av den läropliktigas kunskaper och färdigheter görs genom samtal, skriftliga och muntliga prov, prestationer i konst- och färdighetsämnen och med arbetsprover som beskriver studierna och studieresultaten. Färdigheterna kan även påvisas i autentisk miljö, exempelvis i naturen, ett laboratorium eller på en idrottsplats. Om ingen av barnets vårdnadshavare har svenska som modersmål ska barnets kunskaper i ämnet svenska särskilt uppmärksammas vid tillsynen. Barnet kan delta i den förberedande undervisning för elever med annat modersmål än svenska som grundskolan i hemkommunen ordnar.

De lärare som förordnats att handha prövningen, ska beskriva den läropliktigas framsteg i en skriftlig redogörelse med bedömningen godkänd eller icke godkänd men redogörelsen är inte ett betyg. Redogörelsen ska sparas på skolan och användas som grund för utvärdering i kommande prövningstillfällen. Redogörelsen ska ges till vårdnadshavaren efter varje prövningstillfälle.

Om barnets framsteg vid prövningstillfället är väsentligt lägre än vad som rimligen kan förväntas ska vårdnadshavarna bli informerade och få möjlighet att åtgärda bristerna under kommande termin. Om barnets utveckling och lärande under ett läsår uppvisar allvariga brister och skolan gör bedömningen

att barnets läroplikt inte fullgörs genom hemundervisningen kan kommunen fatta ett beslut om att avbryta hemundervisningen. Ett beslut om avbrytande av hemundervisning innebär att barnet ska uppfylla läroplikten i kommunens grundskola eller i en ersättande grundskola. Ett beslut om avbrytande av hemundervisning ska fattas skriftligen av grundskolechefen eller utbildningschefen. Ärendet bereds av skolförståndaren eller skolans rektor. Innan beslutet fattas ska barnet och dennes vårdnadshavare samt eventuellt andra sakkunniga höras.²⁰

3.2.2. Intyg över fullgjord läroplikt

Då ett barn som fullgjort sin läroplikt i hemmet har förvärvat sådana motsvarande kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för grundskolan på Åland eller det har förflutit 10 år sedan läroplikten började, ska ansvarig nämnd utfärda ett intyg. Av intyget ska framgå att läroplikten förverkligats genom hemundervisning och att läroplikten upphört. Intyget är inte ett betyg.

4. VERKSAMHETEN I GRUNDSKOLAN

För att uppnå en landskapsomfattande enhetlighet och för att garantera att alla läropliktiga elever ska få en likvärdig allmänbildande grund ger Ålands landskapsregering med stöd av landskapslagen om barnomsorg och grundskola och förordning ut en läroplan för den åländska grundskolan. Läroplanen kompletterar och konkretiserar den övergripande målsättning för skolan som lagen anger. Läroplanen ska ses som det viktigaste redskapet i strävan att nå de mål som samhället uppställer för grundskolans undervisning och fostran.

Eleven har rätt att få undervisning och handledning enligt läroplanen och tillräckligt stöd för lärande och skolgång genast när behov uppstår. Undervisningsgrupperna ska sammansättas så att målen i läroplanen kan nås i undervisningen. Elever som väljer att fullgöra sin läroplikt i skolan har rätt till avgiftsfri undervisning, avgiftsfria läroböcker och andra läromedel, arbetsredskap och arbetsmaterial. Eleven har dessutom rätt att avgiftsfritt få ta del av de elevhälsotjänster som behövs för att eleven ska kunna uppfylla sin läroplikt samt ta del av studiesociala förmåner och tjänster. Eleven i grundskolan har rätt till en trygg lärmiljö. Eleven ska dagligen få en fullvärdig måltid samt om arbetsdagens längd kräver det ett mellanmål. Måltiden och mellanmålet ska vara näringsriktiga och väl sammansatta samt avgiftsfria. Måltidssituationen ska vara övervakad.²¹

Enligt LL om barnomsorg och grundskola får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, sexuell läggning, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans person.²² Jämställdhetslagen förpliktar alla läroanstalter att se till att alla har lika möjligheter till utbildning, oberoende av kön. Undervisningen och lärostoffet ska stödja syftet med Jämställdhetslagen.²³

4.1. Skolornas arbetsplaner och verksamhetsberättelse

Alla grundskolor på Åland ska inför varje läsår göra upp en arbetsplan och i slutet av varje läsår skriva en verksamhetsberättelse. I arbetsplanen ska innehåll för skolans undervisning och fostran preciseras och tydliggöras samt de metoder skolan använder för att uppfylla målsättningar och

²⁰ LL om barnomsorg och grundskola del III 6 kap 29 §

²¹ LL om barnomsorg och grundskola del 3 kap 12 § 6§

²² LL om barnomsorg och grundskola del 1 §5

²³ Jämställdhetslagen – kolla hänvisning

riktlinjer som slagts fast i lagen, förordningen och läroplanen beskrivas. Arbetsplanen sammanställs av rektor i samråd med lärarna och den ska godkännas av ansvarig nämnd och tillställas landskapsregeringen för kännedom.²⁴ Elevrådet ska få ta del av arbetsplanen före den godkänns och få möjlighet att påverka de delar som direkt berör deras vardag.

Verksamhetsberättelsen är en sammanställning av vad som gjorts under läsåret och ska fungera som en sammanställd utvärdering av skolans verksamhet och lägga som grund för kommande läsårs arbetsplan.

Landskapsregeringen ger ut anvisningar för hur arbetsplan och verksamhetsberättelse ska göras upp.

I arbetsplanen ska följande ingå:

- Beskrivning av skolans verksamhetsidé och värderingar
- Målsättningar för läsåret
- Trivselstadga
- Förtydligande av skolspecifika undervisningsarrangemang under det kommande läsåret
- Beskrivning över hur ämnesövergripande samarbete kommer att genomföras
- Beskrivning av distansundervisning
- Beskrivning av undervisning i särskilda situationer
- Beskrivning av flexibel undervisningsform
- Beskrivning av hållbarhetsarbete
- Skolans timplösningsplan (enligt LR:s mall)
- Språkprogram
- Kursplaner för tillvälsämnen (enligt LR:s mall)
- Kontaktuppgifter och läraruppgifter

Följande ska vara tillgängligt på skolans hemsida och uppdateras årligen:

- Handlingsplan för fostrande samtal och disciplinära åtgärder
- Antimobbingsplan där förebyggande arbete mot mobbing ingår samt en beskrivning över hur arbetsgången går till vid eventuell mobbing/kränkning och en årsuppdaterad ansvarsfördelning i arbetsgången.
- Jämställdhetsplan
- ANDTS-plan
- Plan för nybörjarundervisning och hur samarbetet och övergången från barnomsorg till skola organiseras.

I verksamhetsberättelsen ska följande delområden för läsåret redovisas för:

- hur väl målsättningarna uppnåtts
- hur stöd för lärande utförts
- vilken verksamhet utanför skolan som gjorts
- hur det ämnesövergripande samarbetet har utförts
- jämställdhetsarbetet
- ANDTS-arbetet

²⁴ U. om barnomsorg och grundskola del 3 kap 3 § 13

4.2 Elevens lärande

Lärandet är en ständigt pågående process där eleven har en aktiv roll. Lärande innebär individuellt och gemensamt arbete, tankeverksamhet, planering och utforskning samt mångsidig utvärdering av dessa processer. Att använda sig av hela kroppen och alla sinnen har stor betydelse för tänkande och lärandet, även positiva känslor och glädje främjar och utvecklar elevens lärande.

För att stödja utvecklingen genom hela livet och lägga en god grund för det livslånga lärandet så behöver viljan att lära uppmuntras och eleven behöver lära sig att lära. Genom att skapa utmanande undervisning och synliggöra lärandet för eleven skapas en lust och motivation att lära för livet. Eleven behöver få känna glädje i att utvecklas för att själv driva sitt lärande framåt. Genom att betona elevens egen insats i sitt lärande med realistisk och konstruktiv återkoppling ges eleven stöd i sin självupptäckt.²⁵

Undervisningen i skolan ska utvecklas mot ämnesövergripande helheter. Genom att använda varierade undervisningsmetoder och arbetssätt i undervisningssituationen ska elevens kreativitet stimuleras. Mångsidiga arbetssätt, rörelse och funktionella metoder uppmuntras genom elevens hela skolgång.

Läroprocessen styrs till stor del av elevens intressen, värderingar, arbetssätt och känslor samt erfarenheter och uppfattningar om sig själv. Elevens självbild och tron på egen förmåga inverkar på hur höga mål eleven ställer upp för sig själv. Realistisk respons och uppmuntran stärker elevens tro på sina egna möjligheter och stödjer på så vis läroprocessen. Formativ bedömning, en förtlöpande, framtäyftande bedömning av elevens prestationer i relation till målen för lärandet genom hela skolgången, är en viktig del i undervisningen för att skolan ska lyckas med sitt mål att skapa välmående och lärande elever som förstår betydelsen av utbildning och vill lära sig.

Lärandet sker genom kommunikation med andra elever, lärare och andra vuxna. Läroprocessen sker i olika grupper och sammanhang och i olika lärmiljöer. Eleven ska också lära sig att beakta följderna av sitt arbete och hur det påverkar andra människor och omgivningen. Gemensamt lärande främjar elevens problemlösningsförmåga och förmåga att tänka kreativt och kritiskt samt förmågan att förstå olika perspektiv.

Lärandet ska vara en aktiv och målinriktad process där eleven, utgående från sina tidigare kunskapsstrukturer och sin motivation, behandlar och tolkar den information och det material hen får ta del av.

4.3 Lärarens lärande

Det livslånga lärande omfattar även lärarens eget lärande. Lärayrket är av tradition mera handlingsinriktat och utvecklas och förbättras i större grad genom praktik och samarbete än genom att söka stöd i forskning eller teorier.²⁶

Enligt U. om barnomsorg och grundskola ska all utbildning vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.²⁷ En utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet har visat sig vara kärnan i

²⁵ Carol S Dweck, *Mindset, Natur&Kultur* (2017)

²⁶ Längsjö, E, *Om forskning kring lärares kunskap och lärares lärande*. Studentlitteratur. (2015)

²⁷ U. om barnomsorg och grundskola del 3 kap 2 § 5

en framgångsrik skolutveckling.²⁸ För att den utvecklingen ska kunna äga rum behövs en förståelse för och kunskap om vilken av både teori och praktik. Det behövs kompetens i att förstå, tillämpa och hitta ett samspel mellan dessa båda kunskapskällor. De kompletterar varandra och är en viktig grund för utbildning och undervisning.

Beprövad erfarenhet har en speciell roll i skolan eftersom den skapas i verksamheten av professionerna. Det handlar om att spegla sin egen praktik i resultat från utbildningsvetenskaplig forskning och att få syn på, dokumentera och lära av sina egna kunskaper och erfarenheter på ett systematiskt sätt.

Kollegialt lärande

Kollegialt lärande är en sammanfattande term för kompetensutveckling där kollegor genom strukturerat samarbete tillägnar sig kunskaper i den dagliga verksamheten. Kollegialt lärande innebär en mängd olika sätt att jobba kring skolutveckling på klassrumsnivå bland annat klassrumsobservationer, skuggning och coaching. Kollegialt lärande är en beprövad metod som har visat sig vara en form av kompetensutveckling som har stora effekter. För att det kollegiala lärande ska fungera och ge effekt krävs att skolledarna stöder lärarnas arbete genom att skapa praktiska förutsättningar för samarbetet.²⁹ Skolorna på Åland uppmärksammar att använda sig av någon form av kollegialt lärande.

Kompanjonlärareskap

Kompanjonlärareskap är en strukturerad arbetsmetod för att stöda det kollegiala lärandet. Kompanjonlärareskap innebär att två eller flera lärare samarbetar kring undervisningen i samma klass eller ämne. Kompanjonlärareskap kräver inledningsvis mer arbetstid eftersom planering behöver ske gemensamt för att lärarna ska hitta gemensamma arbetsätt och metoder som alla känner sig bekväma med, men i längden har kompanjonlärareskap visat sig minska på den enskilda lärarens arbetsbörda samt öka trivsel och motivation hos lärare.

Samplanering

I lärarens arbetstid ingår samplanering. Målet för samplaneringen är att utveckla hela skolenheten så att lärarens helhetsansvar för skolarbetet accentueras. Samplaneringen är skolutveckling som sker utanför lärarnas undervisningstimmor och ger en möjlighet för lärarna att delta i utvecklingen och profileringen av skolan.

4.4 Samarbete

Skolan ska bedriva ett mångsidigt samarbete för att kunna garantera en enhetlig kvalitet på grundskolan på Åland och för att ha en öppenhet i verksamheten. Genom att skolor samarbetar med varandra, även över skoldistrikt, samarbetar med hemmen och har internt fungerande samarbete samt att eleven får vara delaktig och lära sig vikten av demokratiska processer, kan skolan uppfylla sitt viktigaste uppdrag – att stödja elevens lärande och utveckling till en god medborgare.

²⁸ OECD.org Improving schools in Sweden - An OECD Perspective (2015)

²⁹ Hattie, J. *Synligt lärande – en syntes*, Natur och Kultur Akademisk. (2014).

4.4.1. Elevmedverkan

Skolarbetet ska grundas på elevens delaktighet.³⁰ De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktiga ska gälla alla elever. Eleven ska i takt med sin ålder och mognad och med stöd och uppmuntran från skolan, ta ett allt större ansvar för sin skolgång och ges medinflytande vad gäller undervisningen och lärmiljön. Eleven ska få vara med och påverka samt kontinuerligt utvärdera skolverksamheten.

För årskurserna 7-9 ska det finnas ett elevråd och kan även finnas för årskurserna 1-6. Elevrådet ska bestå av elevrepresentanter från varje klass eller årskurs och elevrådet ska inom sig utse ordförande och sekreterare. Arbetet i elevrådet ska vara en övning i demokratiskt beslutsfattande och ansvarstagande och ska handledas av en utsedd lärare. Elevrådet ska ges möjlighet till ökat elevinitiativ vad gäller skolans undervisning och övrig verksamhet. Elevrådet ska få ge synpunkter på de delar av skolans arbetsplan, trivselstudgan och andra beslut som direkt påverkar elevernas skolgång. Elevrådet ska ges möjlighet att framföra sina synpunkter före beslutet tas av skol- eller utbildningsnämnden. Elevrådshandledaren ska handleda och stödja elevrådet så att de har verkliga möjligheter att förstå och utföra sitt uppdrag. Elevrådsrepresentanter ska få den ledighet som behövs från skolan för att utföra uppdraget samt kompensering för den undervisning som eleven går miste om.

Elevrådet finns till för alla elever på skolan. Vid elevrådet ska tycka, diskutera och göra är därför upp till de elever som blivit valda att engagera sig i elevrådet. Elevrådet är en plats för elevens röst och alla elever på skolan ska känna sig välkomna att komma med ärenden och frågor till elevrådet. Genom att bra elevrådsarbete finns möjlighet att påverka och göra skillnad på den egna skolan. Det primära syftet med elevrådet är att eleverna ska kunna vara delaktiga på riktigt och känna att deras röst blir hörd.

4.4.2. Samarbete inom och mellan skolor

Ett gott samarbete inom kollegiet och personalen bidrar till att målen för undervisning och fostran nås. Genom att de vuxna samarbetar så fungerar de som goda förebilder för eleverna och understöder en god stämning i verksamheten. Skolarbetet ska ordnas på ett ändamålsenligt sätt så att samarbete mellan lärare möjliggörs. Verksamheten ska vara öppen och tillåtande och lärare ska dela med sig av sitt kunskande men även kunna be om hjälp och stöd då det behövs.

Grundskolorna i landskapet ska också samarbeta med varandra. Målet är att främja att undervisningen är enhetlig och utvecklas samt att stärka personalens kompetens. Samarbete är speciellt viktigt vid övergångarna inom grundskolan och när eleven flyttar mellan städer och från en skola till en annan.

4.4.3. Samarbete mellan hem och skola

Enligt LL om barnomsorg och grundskola ska undervisningen genomföras i samarbete med hemmen. Genom samarbetet stöds undervisningen och fostran så att varje elev får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. Samarbetet främjar elevens sunda växande och utveckling. Samarbete mellan hem och skola stöder elevens, klassens och hela skolans välbefinnande och trygghet. Vårdnadshavarna har huvudansvaret för barnets uppfostran och vård. Vårdnadshavarna ska också se till att läroplanen fullgörs. Skolan ska vara ett stöd för hemmen vad gäller barnets allmänna utveckling. Skolan ansvarar för att utveckla förutsättningar för att samarbete mellan hemmet och skolan ska fungera. För att ett lyckat samarbete ska vara möjligt förutsätts att personalen är aktiv

³⁰ LL om barnomsorg och grundskola del 3 kap 10 56 §

och har kontakt till hemmen. Familjers mångfald behöver beaktas i kontakten så att olika behov av stöd i kommunikationen möts. För att kunna uppfylla sin fostrande uppgift, måste vårdnadshavarna få information om hur deras barns lärande och växande framskrider och om eventuell frånvaro. Vårdnadshavarna ska informeras om centrala frågor som gäller skolgången till exempel skolans arbetsplan och bedömning och betyg samt om val i samband med studier och om olika evenemang under läsåret.

Det är viktigt att vårdnadshavarna regelbundet får information om elevens lärande och skolgång, både återkoppling gällande svårigheter och problem men även kring framsteg och positiva händelser. Genom att kontinuerligt bli informerade om barnets skolgång kan vårdnadshavarna bättre stötja sina barn i deras lärande och utveckling. Särskilt viktigt är samarbetet mellan hem och skola vid övergångarna mellan skolstadierna och vid planering och genomförande av stöd för lärande och skolgång.

Utvecklingssamtal

Vid behov, och minst en gång varje läsår, ska elevens huvudansvariga lärare, klasslärare eller klassföreståndaren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om elevens skolgång. Samtalet ska grunda sig på elevens utveckling i relation till mål och kunskapskriterier i läroplanen. Elevens huvudansvariga lärare och vårdnadshavare ska i samråd med eleven bestämma vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt. Överenskommelser mellan läraren, eleven och vårdnadshavaren om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas ska dokumenteras för att kunna fungera som stöd i följande utvecklingssamtal. Uppgifter om hur utvecklingssamtalen ska genomföras och hur uppföljningen av gjorda överenskommelser ska hanteras ska ingå i skolans arbetsplaner.

4.4.4 Samarbete med aktörer i samhället

För att skapa en helhetsskapande verksamhet i grundskolan och för att skapa en verksamhetsförankrad undervisning ska skolan samarbeta med aktörer i samhället. Skolan ska utnyttja resurser i näringslivet genom att göra exkursioner utanför skolan och bjuda in externa sakkunniga. Samarbete med ungdoms-, biblioteks-, idrotts- och kultursändet, polisen samt församlingar, organisationer, företag och andra aktörer i närmiljön såsom naturskolor och museer bidrar till mångsidigare lärmiljöer och stödjer skolans fostrande uppdrag.

4.4.5 Samarbete före och efter grundskolan

För att trygga det livslånga lärandet och en enhetlig lärtid ska grundskolan samarbeta med barnomsorgen samt med skolor på gymnasialstadiet. Grundskolan och förundervisningen ska samverka på ett förtroendefullt sätt med varandra för att stötja elevens utveckling och lärande. Inför övergångar ska de berörda skolformerna utbyta kunskaper, erfarenheter och information om innehållet i verksamheterna för att skapa sammanhang och kontinuitet i elevens utveckling och lärande.

4.5 Lärmiljöer och pedagogisk grundsyn

Med lärmiljöer avses de lokaler, platser, grupper och aktiviteter, där studierna och lärandet sker. Lärmiljöer innefattar också redskap, tjänster och material som används i undervisningen. Lärmiljöerna ska stötja elevernas individuella och gemensamma utveckling, lärande och kommunikation. För att utvecklingen ska vara möjlig behövs en fungerande digital infrastruktur på skolan. Alla medlemmar i

skolegenskapen påverkar lärmiljöerna genom sitt agerande. Valfungerande lärmiljöer främjar kommunikation, delaktighet och kollaborativt kunskapsbyggande. De ger också möjlighet till aktivt samarbete med utomstående aktörer eller sakkunniga.

Den åländska läroplanen har utarbetats utifrån en pedagogisk grundsyn där eleven har en aktiv roll. Skolan ska skapa sådana lärmiljöer där eleven kan ställa upp egna mål och vara delaktig i sitt eget lärande. Läraren ska stötja eleven genom att använda sig av varierande metoder och arbetssätt samt genom att ge effektiv och kontinuerlig handledning. Varje lärare har som uppgift att i sin undervisning ge denna handledning, d.v.s. stötja elevens personliga tillväxt och utveckling - från och med skolstarten i åskurs ett och tills läroplikten har upphört.

4.5.1 Undervisningsformer och arbetssätt

Varje lärare ska själv utforma och utveckla sin undervisning och sina arbetssätt. Vid planeringen av arbetssätt och lärmiljö ska hänsyn tas till elevens kognitiva, emotionella, sociala och fysiska mognad och förutsättningar. Läraren ska sträva till att välja sådana undervisningsformer och arbetssätt att alla elever får uppleva att de utvecklas i sitt skolarbete och att de lär sig på ett insiktsfullt och självständigt sätt.

Ämnesövergripande samarbete

Arbetsmetoder som förenar olika läroämnen, det vill säga helhetsskapande undervisning, och som bedrivs i nära anknytning till det lokala samhället och naturen ska vara centrala delar av skolarbetet. Ämnesövergripande temaudier ska vara en del av skolans undervisning såväl på de lägre årskurserna som de högre. Genom mångsidiga arbetssätt och bedömningsmetoder får eleven möjlighet att visa sina kunskaper på olika sätt.

Språkutvecklande arbetssätt

I all undervisning bör lärare sträva efter att använda sig av språkutvecklande arbetssätt. Språkutvecklande arbetssätt innebär bland annat att läraren betonar läsning, skrivning, muntlig framställning och visualisering. Alla lärare ska känna till och analysera språket i sitt ämne för att kunna handleda elevens utveckling av det ämnesspecifika ordförrådet. Det som tidigare ansågs som en fråga för språklärare, framförallt lärare i svenska, är idag en fråga som berör alla som arbetar i skolan. Att arbeta språkutvecklande är ett sätt att inkludera alla elever oberoende av bakgrund eller förhållanden och alla elever gynnas av arbetssättet.

Funktionella metoder

Funktionella arbetssätt som ökar elevens fysiska aktivitet uppmuntras genom hela grundskolan. Funktionella metoder innebär att eleven ses som en aktiv deltagare i läroprocessen. Funktionalitet kan innebära såväl kognitiv, social som fysisk aktivitet. Funktionalitet aktiverar hjärnan och möjliggör användningen av olika lärtilllar. Med hjälp av funktionella arbetssätt främjas en konstruktiv växelverkan mellan elev och lärare, ökar upplevelserna av delaktighet samt byggs en god gruppanda och gemenskapskänsla. Pedagogiska arbetssätt såsom upplevelsepedagogik, autentiska lärmiljöer kombinerat med möjlighet till fysisk aktivitet och interaktion skapar positiva upplevelser av lärande och motiverar eleven.

Drama och andra konstnärliga uttrycksformer hjälper eleven att lära känna sig själv och att utveckla kreativitet och självkänsla. Det ger eleven förutsättningar att uttrycka sig mångsidigt och att kommunicera konstruktivt med olika människor och grupper. I valet av arbetssätt ska kollaborativt

lärande stödjas där kunskap och förståelse byggs upp genom interaktion med andra. Eleven ska få agera i olika roller, dela uppgifter med varandra och ta ansvar för både individuella och gemensamma mål. Genom att använda arbetsätt som är tydliga för olika läroämnen hjälper man eleven att både strukturera sina kunskaper och tillägna sig färdigheter. Viktiga färdigheter med tanke på lärandet är förmåga att söka, behandla, analysera, presentera, tillämpa, kombinera och bedöma information. Undersökande och problembaserat arbete, användning av fantasi och konstnärlig verksamhet utvecklar abstrakta och metakognitiva kunskaper, kritiskt och kreativt tänkande och förmåga att tillämpa sina kunskaper.

Informations och kommunikationsteknik

En mångsidig och ändamålsenlig användning av digitala verktyg ökar elevens möjligheter att utveckla sitt arbete och sin förmåga att skapa nätverk och att förstå sin omvärld. Det ökar elevens förmåga att söka, behandla och producera information på ett kreativt, självständigt, interaktivt och kritiskt sätt. Vid valet av arbetsätt kan lärare även använda sig av de möjligheter som digitala spel, spelifiering (eng. gamification) och programmering erbjuder. Spelifiering handlar inte enbart om att spela färdiga digitala spel, utan om hur pedagogik och psykologi kan samspela för att öka engagemang, effektivitet och arbetsglädje i skolan genom att få in bekanta moment från elevens vardag. Programmering och datalogiskt tänkande handlar dels om att behärska ett kodspråk och dels i förhållningen om att bidra till en bredare förståelse för den omvärld eleven lever i.

Hemuppgifter

Hemuppgifter ska användas för att ge eleven möjlighet att repetera och befästa sina kunskaper och färdigheter men även som förberedande uppgifter som ger eleven en förhållningskunskap inför den kommande undervisningen. Hemuppgifter kan vara både teoretiska och praktiska.

4.5.2 Helhetsskapande undervisning

Målet med helhetsskapande undervisning är att göra det möjligt att förstå förhållandet mellan olika fenomen och på vilket sätt de är beroende av varandra. Helhetsskapande undervisning innebär samarbete mellan lärare och ämnesövergripande samarbete. Helhetsskapande undervisning ger eleven bättre möjligheter att kombinera kunskaper och färdigheter från olika läroämnen och att i växelverkan med andra strukturera dem till meningsfulla helheter.

Arbetsperioder där eleven undersöker helheter och kombinerar och undersöker olika vetenskapsgrenar stärker elevens förmåga att uppfatta vilken betydelse det lärda i skolan har för det egna livet och i ett vidare perspektiv för samhället och mänskligheten. Samtidigt får eleven redskap för att vidga och strukturera sin världsvid.

Omfattningen och sättet på vilket man förverkligar helhetsskapande undervisning kan variera beroende på elevernas behov och målen för undervisningen. Undervisningen kan t.ex. genomföras genom att:

- ✓ samma tema studeras parallellt i två eller flera läroämnen samtidigt
- ✓ innehåll som hör till samma tema delas in i perioder som följer på varandra
- ✓ ordna aktiviteter som sammanfaller såsom temadagar, olika tillställningar, kampanjer, studiebesök och lägerskolor
- ✓ planera mångvetenskapliga läroämnen som omfattar en längre period och flera läroämnen och som kan innehålla ovannämnda helhetsskapande metoder

- ✓ skapa helheter där många läroämnen samverkar

För att kunna garantera att alla elever har möjlighet att ta del av helhetsskapande undervisning ska alla skolor sträva efter att ha minst ett helhetsskapande lärområde per läsår. Om de ämnesövergripande lärområdenas mål och innehåll och om hur de förverkligas ska preciseras i skolans arbetsplan. Den tidsmässiga omfattningen av ett lärområde ska planeras så att eleven får tid att fördjupa sig i innehålligt och att arbeta målinriktat, mångsidigt och uthålligt. Skolorna kan även besluta om andra sätt att göra undervisningen mera helhetsskapande och beskriva dessa i arbetsplanen.

De helhetsskapande lärområdena ska i synnerhet främja utvecklandet av elevens nyckelkompetenser. Områdena ska planeras och genomföras utgående från de lokala resurserna och möjligheterna. Lärområdena erbjuder ett bra tillfälle för samarbete mellan skolan och det övriga samhället. Både lärarens och elevens motivation ökar när de ämnen som behandlas har lokal anknytning, är aktuella och har samhällelig betydelse. Syftet med helhetsskapande undervisning är att konkret behandla sådant som ingår i och som vägar elevens erfarenhetsvärld med målsättningen att:

- ✓ stärka elevens delaktighet och ge möjligheter att vara med och planera innehåll och arbetsätt i studierna.
- ✓ lyfta fram frågor som eleven upplever som viktiga och skapa tillfällen att behandla och påverka dem.
- ✓ öka elevens möjligheter att studera i olika grupper och med elever i olika åldrar och att arbeta med många olika vuxna.
- ✓ ge eleven möjligheter att kombinera lärande utanför skolan med skolarbetet.
- ✓ ge utrymme för intellektuell nyfikenhet, upplevelser och kreativitet samt skapa många olika slag av kommunikations- och språksituationer.
- ✓ göra det möjligt att tillämpa kunskaper och färdigheter i praktiken och ge övning i att handla i enlighet med en hållbar livsstil.
- ✓ sporra eleven att handla på ett sätt som gynnar skolgemenskapens och samhällets bästa.

4.5.3 Undervisning i sammansatt klass

Med sammansatt klass avses en undervisningsgrupp som består av elever från olika årskursar eller, vid årkursintegrerade studier, elever i olika åldrar. En sammansatt klass kan bildas aningen på grund av lågt elevantal eller av pedagogiska skäl.

Undervisningen i en sammansatt klass kan i sin helhet genomföras enligt elevernas årskurser eller delvis enligt principen om växelkurser. Vid studier enligt växelkurser är det viktigt att värna om kontinuitet och konsekvens i fråga om studenternas innehåll. Särskilt viktigt är att måna om att elevens studiefärdigheter utvecklas. Ifall de olika årskurserna i en sammansatt klass i vissa läroämnen har olika antal veckotimmar, kan årveckotimmarna i läroämnen också uppdelas i delar för att på det viset jämna ut undervisningstimmarna. Vid utjämnning av undervisningstimmarna i läroämnen ska elevens rätt till det totala antal timmar som fastställs i läroplanen alltid tryggas.

Om en elev övergår från att ha följt principen om växelkurser till en undervisningsgrupp som framskrider årskursvis ska eleven få individuell undervisning för att avlägga en eventuell lärokurs eller en del av en lärokurs som saknas.

4.5.4 Distansundervisning

Med distansundervisning avses en undervisning som man kan ta del av med hjälp av digitala verktyg och där läraren kan finnas med i realtid på en annan plats än eleven befinner sig på. Läraren och eleven är inte i samma rum. Distansundervisning ska ges av en lärare anställd av en åländsk skola till en elev i en åländsk skola. I mottagande skolor ska finnas pedagogisk personal som ansvarar för eleverna.

Distansundervisning får ges i skolor som saknar behöriga lärare i ämnet eller om gruppstörlekarna blir för små eller där det finns ett pedagogiskt mervärde till exempel i skårgårdsskolor, alternativa skolor och för elever som behöver flera utmaningar. Denna undervisningsform kan även ske inom en skola så att en lärare gör en introduktion i ett ämne för flera klasser samtidigt.³¹

Lärmiljön ska vara trygg och eleven ska övervakas och handledas enligt samma principer som i andra undervisningssituationer.

4.5.5 Grupperingar

Grupparbete

I organisationen av undervisningen i grundskolan behöver olika grupper och klasser sammansättas. I all planering av gruppammansättning så ska gruppstörlek beaktas med tanke på ämnets karaktär. I konst- och färdighetsämnen behöver mindre grupper skapas med tanke på säkerhet och behov av individuell handledning. I andra ämnen behöver elevantalet begränsas i enlighet med vilka utrymmen och resurser skolan har för att lärmiljön ska vara så gynnsam som möjligt.

Nivågruppering

I all undervisning behöver läraren skapa grupper och grupperingar som gynnar varje elevs lärande bäst. I vissa ämnen och områden skapas de bästa förutsättningarna för lärande genom nivågrupperingar där elevernas tidigare erfarenheter och kunskaper ligger som grund för vilken grupp eleven arbetar i. Nivågrupperingar är ett omdiskuterat arbetssätt som i många fall har visat sig vara stigmatiserande och sänkt motivationen hos eleven. Forskning visar dock grupperingar enligt kunskapsnivå kan vara gynnsamt om det görs med ett tydligt syfte och inte i fasta grupperingar.

Läraren behöver ha klart vilket syfte grupperingen har. Nivågrupperna får inte vara fasta grupper utan behöver vara flexibla och formas utifrån vilka moment som tas upp. Forskning visar att nivågrupperingar i huvudsak gynnar de starka eleverna men i språkundervisningen har tydliga positiva resultat både för de språkstarka eleverna och för de eleverna med svagare språkkunskaper. Forskare menar att nivågruppering i språkundervisningen skapar en tryggare miljö för att våga använda det främmande språket och att elevens kunskaper därför utvecklas mer i en grupp där medlemmarna är på samma språknivå.³²

5 ELEVHÄLSA

I landskapslagen om barnomsorg och grundskola har man valt att ändra begreppet elevvård till elevhälsa.³³ Orsaken till den här ändringen är att man ser elevhälsa som främst något förebyggande –

en verksamhetskultur som med sektorsövergripande samarbete ska värna om elevens allmänna välbefinnande.

I takt med att barnens och de ungas uppväxtmiljö och skolans verksamhetsmiljö förändras, har elevhälsan blivit en allt viktigare del av skolans kärnverksamhet. Elevhälsan hänger nära samman med skolans fostrings- och undervisningsuppdrag. Elevhälsoarbetet ska alltså utgå från barnets bästa.³⁴ Eleven har rätt att avgiftsfritt få anlita alla elevhälsans tjänster som behövs för att eleven ska kunna uppfylla sin läroplikt.

Eleven och vårdnadshavare ska årligen informeras om elevhälsan som finns ett tillgång och anvisas att söka de elevhälsojourer som de behöver. Eleven och vårdnadshavare ska få vara delaktiga i elevhälsans arbete, genom att känna till hur elevhälsan jobbar så sänks tröskeln för att ta kontakt då det uppstår behov för det. En elev ska ha möjlighet att få hjälp av elevhälsans tjänster så snart som möjligt efter att hen har bett om det.

Målen, uppdragen och principerna för genomförandet av elevhälsan ska utgöra en sammanhängande kontinuitet som sträcker sig från barnomsorgen genom hela grundskolan. Kommunikationen mellan de olika stadierna är nödvändig när man funderar över elevhälsan som helhet.

5.1 Sektorsövergripande samarbete

Sektorsövergripande samarbete är centralt inom elevhälsan. Elevhälsoarbetet ska grunda sig på konfidentialitet och ett respektfullt förhållningssätt till eleven och vårdnadshavaren samt att man stödjer deras delaktighet.

Elevhälsan ska ordnas genom sektorsövergripande samarbete där skolan och social- och hälsovården bildar en fungerande och sammanhängande helhet. Elevhälsan ska genomföras i samarbete med eleven och elevens vårdnadshavare med hänsyn till elevens ålder och förutsättningar. Om det finns orsak till oro gällande skolgemenskapen eller i anknytning till elevens välbefinnande försöker man hitta en lösning i samarbete med eleven, vårdnadshavarna och övriga sektorer.

Elevhälsan är något som berör alla som arbetar i skolgemenskapen och alla som ansvarar för elevhälsojourerna. Skolans personal bär det primära ansvaret för den förebyggande elevhälsan alltså välbefinnandet i skolgemenskapen. Till elevhälsojourerna hör psykologtjänster och kuratorstjänster samt skolhälsovårdstjänster. Dessa experters uppgifter berör både individen, gemenskapen och samarbetet. Att personalen inom olika yrkesgrupper konsulterar varandra är en viktig arbetsmetod inom elevhälsan.

5.2 Tillgänglig elevhälsa för alla

Elevhälsa innefattar den förebyggande verksamhetskultur som finns på skolan och de åtgärder som främjar elevens lärande, välbefinnande, hälsa, sociala ansvarstagande, samarbete och delaktighet samt en trygg och tillgänglig lärmiljö. En trygg och tillgänglig lärmiljö innebär såväl fysisk och psykisk som social trygghet.³⁵

³¹ L. om barnomsorg och grundskola del 3 kap 5 § 9

³² Mitchell, D. (2015). *Inkludering i skolan*. Stockholm: Natur & Kultur.

³³ L. om barnomsorg och grundskola del 4 § 1-4

³⁴ L. (2008:57) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen.

³⁵ L. om barnomsorgs- och grundskola, del 3 kap 11 § 59

Inom elevhälsan ingår att skydda eleven mot våld, mobbing och trakasserier. Till elevhälsan hör även omsorg om skolbyggnad, skolgård, undervisningslokaler och undervisningsmaterial eftersom de är faktorer som bidrar till en hälsosam och trygg lärmiljö.

Elevhälsans insatser för den enskilda eleven ska grunda sig på elevens samtycke. Elevens delaktighet, egna önskemål och åsikter om åtgärder och lösningar inom elevhälsan ska beaktas enligt elevens ålder, utvecklingsnivå och övriga personliga förutsättningar. Eleven får, med hänsyn till sin ålder, mognad och övriga personliga egenskaper, av vägande skäl förbjuda att vårdnadshavaren deltar i behandlingen av ett elevhälsörendande som gäller eleven. Eleven har även rätt att förbjuda att sekretessbelagda elevhälsouppgifter lämnas ut till vårdnadshavaren, om detta inte klart strider mot den minderåriges intresse.

Vårdnadshavaren har inte rätt att förbjuda en minderårig att använda elevhälsotjänster.

5.3 Elevhälsogrupp

I alla grundskolor ska det finnas en elevhälsogrupp som ansvarar för planering, utveckling och genomförande av elevhälsan. Skolpsykolog, skolkurator, skolhälsovårdare, socialarbetare och speciallärare kan ingå i gruppen. Till gruppen kallas vid behov lärare, vårdnadshavare och andra sakkunniga. Alla medlemmar i gruppen behöver inte närvara i behandlingen av alla ärenden utan kan kallas då det är ändamålsenligt.³⁶

Elevhälsogrupperna ska systematiskt främja och följa upp välbefinnandet i skolegenskapen och ansvara för att skolmiljön är hälsosam och trygg och att elevgrupperna fungerar. Elevhälsogrupperna ansvarar för tillgången till elevhälsotjänster för den enskilda eleven och för ärenden som gäller utredning av behovet av specialpedagogiskt och mångprofessionellt stöd.

5.4 Elevhälsoplan

Varje skola bör ha en plan över hur elevhälsan genomförs, utvecklas och utvärderas. Elevhälsoplanen ska uppdateras varje läsår och årligen gås igenom med alla som arbetar i skolegenskapen samt delges vårdnadshavare. Elevhälsoplanen ska den bifogas arbetsplanen och ska tillställas Landskapsregeringen för kännedom.

I elevhälsoplanen ska tas med:

- en uppskattning av det totala behovet av elevhälsa och de elevhälsotjänster som är tillgängliga
- skolans åtgärder för att tillhandahålla de stödsatser som behövs
- samarbetet mellan hem och skola
- en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever
- åtgärder för att genomföra och följa upp elevhälsoplanen (egenkontroll).

³⁶ LL om barnomsorgs- och grundskola, del 4 § 10

5.5 Sekretess inom elevhälsan

Trots sekretessbestämmelserna har de som deltar i anordnandet och genomförandet av individuell elevhälsa för en elev rätt att av varandra få och till varandra och till den myndighet som ansvarar för elevhälsan lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att den individuella elevhälsan ska kunna ordnas och genomföras. De har också rätt att få och till varandra, elevens lärare, rektor och utbildningsnordnaren lämna ut information som är nödvändig för att elevens undervisning ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt.³⁷

Den som lämnar ut information måste överväga om det handlar om information som är nödvändig för att garantera elevens eller de övriga elevernas säkerhet. Informationen kan till exempel gälla en sjukdom som eleven har som måste beaktas i undervisningssituationerna. Även om det finns en lagstadgad grund för att lämna ut information är det, med tanke på samarbetet och förtroendet, alltid bäst att informera eleven och vårdnadshavaren innan sekretessbelagda uppgifter lämnas ut.

6 STÖD FÖR LÄRANDE OCH SKOLGÅNG

6.1 Principerna för stöd

Stöd för lärande och skolgång innefattar både lösningar för skolan som helhet, för vissa grupper eller för enskilda elever i behov av stöd. Varje elev i grundskolan har rätt till adekvat handledning och stöd. Tidiga insatser för att stötta elevens lärande är viktiga. Eleven ska få tillräckligt stöd när behovet uppstår och det är därför viktigt att redan i ett tidigt skede identifiera svårigheter och andra faktorer, både tillfälliga och långvariga, som kan hindra och försvåra skolgång och lärande. Skolans ledning har ett särskilt ansvar för att stödåtgärderna organiseras, utvecklas och struktureras på ett sådant sätt att ansvarsfördeiningen³⁸ är tydlig för lärarkollegiet och andra berörda.

Skolan ska, med tanke på fortsatta studier och arbetsliv, ägna särskild uppmärksamhet åt sina elever i behov av särskilt stöd. Skolans huvudman ska reservera tillräckliga medel för att säkerställa att skolan har nödvändiga resurser och att personalen har goda kunskaper om de vanligaste förekommande inlärningssvårigheterna och funktionsvariationerna hos elever.

Ett avgångsbetyg från grundskolan med godkända läroämnen är en signal till mottagande skola att grundskolans kunskaper har inhämtats och att eleven har förutsättningar att klara en vidareutbildning. Om eleven haft anpassad lärokturs i något ämne ska det tydligt framgå i avgångsbetyget och en förklaring om hur anpassningen har sett ut och på vilka grunder bedömningen har skett ska bifogas avgångsbetyget.

6.2 Riktlinjer för stödåtgärder

Skolan ska bygga vidare på förundervisningens erfarenheter av de stödåtgärder som ordnats där. Särskild uppmärksamhet ska ges de barn som i barnomsorgen fått specialpedagogiskt eller mångprofessionellt stöd. Närmare anvisningar om hur detta ska genomföras finns i läroplanen för barnomsorgen. Det centrala är att så tidigt som möjligt upptäcka de elever som är i behov av stöd.

³⁷ LL om barnomsorgs- och grundskola, del 4 § 16

³⁸ Bilaga 1, Modell för ansvarsfördeining

Skolan ska utreda enskilda elevers behov och vidta lämpliga stödåtgärder. Vårdnadshavaren, eller eleven själv, ska också kunna väcka frågan om behov av stöd och handledning. Alla stödåtgärder sker, om uppenbara hinder inte föreligger, i samråd med elev, vårdnadshavare och sakkunniga. När åtgärdsprogram samt andra planer skrivs ska skolan lägga särskild vikt på ett gott samarbete med elevers vårdnadshavare.

I de fall att svårigheterna i första hand inte är kognitiva ska skolan överväga sådana flexibla arrangemang som kan vara till fördel för eleven. Sådana arrangemang kan vara särskilt lämpliga för elever som t.ex. har sociala eller psykiska funktionsvariationer, som underpresterar eller saknar motivation och som i förlängningen riskerar avbrott i studierna vilket senare kan leda till svårigheter att få en fortsatt utbildning och ett yrke.

Flexibiliteten kan innebära att undervisningen ordnas i en mindre grupp, på en arbetsplats eller i andra liknande lärmiljöer som i tillräcklig grad beaktar elevers situation.⁴⁰ Vid behov utnyttjas ett sektorsövergripande samarbete och tillräckliga stöd- och rådgivningstjänster. Skolans huvudman ska besluta om dessa arrangemang och ordna undervisningen enligt vad som beskrivits i arbetsplanen.

6.2.1 Handledning som stöd

Syftet med handledningen är att stärka elevers självuppfattning och självförtroende och att skapa en positiv attityd till fortsatta studier och arbete. I grundskolan har *alla lärare* som uppgift att handleda eleven i de olika läroämnena samt att stödja elevers personliga tillväxt, utveckling och delaktighet. Eleven ska stötts i att fatta ändamålsenliga och personliga beslut om valfria ämnen, fortsatta utbildning och framtid. Handledningen ska ges kontinuerligt under elevers hela skoltid i samband med undervisningen och i enskilda samtal mellan elev och lärare.

Individuell handledning och handledning i smågrupper syftar till att särskilt stödja de elever som har svårigheter med skolgången eller behöver större utmaningar. En effektiv handledning förutsätter samarbete inom skolan men även ett välfungerande sektorsövergripande samarbete. Eleven och dess vårdnadshavare ska ha möjlighet att få information om arbetsmetoderna och valmöjligheterna inom skolan och vilken betydelse de har för elevers lärande.

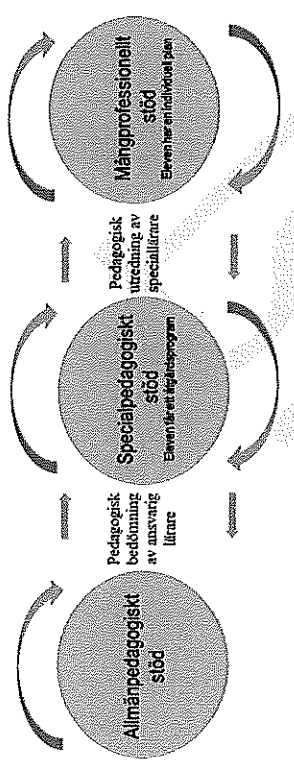
6.2.2 Individuell handledning efter grundskolan

En elev som har gått ut grundskolan men inte fått någon studieplats har rätt till elevhandledning från sin tidigare grundskola under påföljande läsår efter att läroplikten har upphört. Handledningen ska stöda ungdomar som hämnat utenför utbildningssystemet och förebygga utslagning genom att ge information om möjligheter till studieplatser och fungera som en länk mellan skolan, samhället och arbetslivet.

⁴⁰ L1 om barnomsorg- och grundskola del 3 kap 5 § 26

6.3 Arbetsgången inom stöd för lärande och skolgång

Stödet för elevers lärande och skolgång ordnas på tre olika nivåer - *allmänpedagogiskt, specialpedagogiskt och mångprofessionellt stöd*. Stödbehovet ska regelbundet följas upp och vid behov anpassas genom att stödet ökas eller minskas.

6.3.1 Allmänpedagogiskt stöd

Det allmänpedagogiska stödet riktar sig till alla elever som tillfälligt behöver stöd för sitt lärande och sin skolgång. Detta stöd ska vara en del av skolans dagliga undervisning och handledning och genomförs bland annat så att undervisningen differentieras och individualiseras. Då eleven tillfälligt, exempelvis på grund av sjukfrånvaro eller tillfälliga svårigheter, blivit efter i undervisningen ska skolan erbjuda stödundervisning. Ansvarig lärare tar i allmänhet initiativ till stödundervisningen och informerar elev och vårdnadshavare. Handledning kan vid behov ges av speciallärare och vid behov konsulteras övriga sakkunniga⁴¹ kring eleven. Innan en elev bedöms med svaga vitsord ska eleven ha erbjudits stödundervisning.

Skolan ska ha goda och säkra rutiner för att dokumentera och följa upp det stöd som erbjudits enskilda elever. När skolan konstaterat att enbart stödundervisning inte är en tillräcklig stödåtgärd ska skolan utvärdera elevers situation och därefter avgöra vilka ytterligare stödåtgärder som kan vara adekvata för eleven i fråga.

Om vidtagna åtgärder⁴² inom det allmänpedagogiska stödet upplevs som otillräckliga ska den lärare som i huvudsak ansvarar för elevers undervisning ta initiativ till en pedagogisk bedömning.⁴³ Denna bedömning behandlas av elevhälsogrupper och är ett underlag för skolledarens beslut om ordnande av specialpedagogiskt stöd.

Pedagogisk bedömning

Specialpedagogiskt stöd grundar sig på en pedagogisk bedömning. Den pedagogiska bedömningen gör av ansvarig lärare med handledning av speciallärare. I den skriftliga pedagogiska bedömningen beskrivs följande:

⁴⁰ Elevhandledare, skolkurator och -psykolog, skolhelsövårdare eller annan liknande resurs
⁴¹ Bilaga 3, mall för kartläggning av åtgärder som genomförs i det allmänpedagogiska stödet
⁴² Bilaga 4, mall för pedagogisk bedömning

KS 1P

- elevens lärande och skolgång som helhet ut skolans, elevens och vårdnadshavarens perspektiv
- det allmänpedagogiska stöd som eleven har fått och en bedömning av effekten av olika former av stöd
- elevens styrkor och intressen, förutsättningar för lärande och särskilda behov i anslutning till lärande och skolgång
- vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvärd eller andra stödåtgärder eleven kan stödjas av
- behovet av specialpedagogiskt stöd.

Samarbetet med eleven och vårdnadshavaren är viktigt både för att utredningen av behovet samt planeringen och genomförandet av stödet ska lyckas. Den skriftliga pedagogiska bedömningen sammanställs av en eller flera av elevens lärare och är grunden för det eventuella beslutet om specialpedagogiskt stöd som rektor tar.

6.3.2 Specialpedagogiskt stöd

Det specialpedagogiska stödet ordnas då det allmänpedagogiska stödet konstaterats vara otillräckligt, då elevens behov av stöd inte längre kan anses vara tillfälligt utan regelbundet och då situationen kräver flera, samtidiga stödåtgärder. Det allmänpedagogiska stödet som konstaterats ge effekt fortsätter och kompletteras med annat stöd som ges vid sidan av den allmänna undervisningen. Stödformer och arrangemang som inte ger önskad eller tillräcklig effekt avslutas.

Det specialpedagogiska stödet planeras som en helhet för eleven och är till sin karaktär mera omfattande och långsiktig än det allmänpedagogiska stödet. Alla stödinsatser, förutom specialundervisning på heltid och anpassad lärokurs i ett ämne, kan användas. De sammantagna insatserna ska syfta till att stödja elevens lärande, skolgång och utveckling och motverka att problemen riskerar att öka och bli mera komplexa. Alla lärare kring eleven ska kontinuerligt samarbeta för att stödja elevens framsteg och utveckling. Metoder och material anpassas i ännu högre grad till elevens individuella behov. Eleven följer fortsättningsvis den allmänna läroplanen.

I detta skede ska ansvarig lärare, i samråd med specialläraren, upprätta ett åtgärdsprogram⁴⁹ och eleven undervisas enligt detta parallellt med att den allmänna läroplanen följs. Alla lärare kring elevens undervisning ska känna till åtgärdsprogrammets innehåll och planera, vid behov med handledning av speciallärare och andra sakkunniga, elevens undervisning enligt detta program.

Åtgärdsprogram

Ett åtgärdsprogram bygger på den information som tagits fram i samband med den pedagogiska bedömningen. Planen ska utarbetas tillsammans med eleven och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det. Programmet ska tydligt framgå vilka åtgärder och insatser skolan ansvarar över, vilket ansvar eleven har i stödåtgärderna samt vilket ansvar hemmet har för att stöda de insatser som skolan gör. Elevens andel i planeringen ökar när eleven kommer till de högre årskurserna. I samband med att åtgärdsprogrammet utarbetas, avtals också om uppföljningen av hur målen nås och hur ofta planen ska ses över. Planen ska dessutom alltid justeras om det sker förändringar i elevens situation, så att den motsvarar behovet av stöd.

Landskapsregeringen har tagit fram mallar för åtgärdsprogrammets utformning.

⁴⁹ Bilaga 5, mall för åtgärdsprogram

Särskilt prioriterade områden

Särskilt prioriterade områden är en stödåtgärd som kan tillämpas inom specialpedagogiskt stöd som insats för att eleven ska uppnå målen i den allmänna läroplanen. Särskilt prioriterade områden innebär att man fokuserar elevens lärande på kunskapskriterierna för vitsordet 5 i läroplanen och skolar av det övriga. Eleven ska dock sträva efter att uppnå mål inom den egna årskursen och inte i lägre årskurser än där eleven befinner sig. I det fall det skiljer sig studier som utgår från prioriterade områden från anpassad lärokurs, där det också är fråga om att sänka den eftersträvarde nivån. De särskilt prioriterade områdena utformas av undervisande lärare och skrivs in i elevens åtgärdsprogram.

Pedagogisk utredning

Innan ett beslut om överföring till mångprofessionellt stöd ska en pedagogisk utredning om eleven göras. Det är specialläraren på skolan som initierar och leder utredningen och den sker oftast med en medicinsk eller psykologisk utredning som stöd. Samarbetet med eleven och vårdnadshavaren är viktigt både för att utredningen av behovet samt planeringen och genomförandet av stödet ska lyckas.

I den skriftliga pedagogiska utredningen beskrivs:

- hur elevens lärande framskrider
- elevens lärande och skolgång som helhet ut skolans, elevens och vårdnadshavarens perspektiv
- det specialpedagogiska stöd som eleven fått och en bedömning av vilken inverkan olika former av stöd haft
- elevens styrkor och intressen, förutsättningar för lärande och särskilda behov i anslutning till lärande och skolgång
- en bedömning av vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvärd, eller andra stödåtgärder eleven som kunde stödja elevens lärande
- en bedömning av om eleven behöver anpassad lärokurs i ett eller flera läroämnen och motiveringar till detta.

6.3.3 Mångprofessionellt stöd

När en elev, trots att allmän- och specialpedagogiskt stöd har ordnats, riskerar att inte nå målen för grundskolans allmänundervisning ska specialläraren ta initiativ till en pedagogisk utredning. Utgående från utredningen kan skolan, om man finner det behövt, ta fram ett utkast till individuell plan (IP). Utkastet behandlas av elevhälsogrupper som i tillämpliga delar även kan komplettera och justera planen. Syftet med detta utkast är bl.a. att konkretisera för eleven och dennes vårdnadshavare vad olika anpassningar och en överföring till ett mångprofessionellt stöd kan innebära.

Med den pedagogiska utredningen och ett eventuellt utkast till den *individuella planen* som grund fattar skoldirektör, bildningschef eller motsvarande ett förvaltningsbeslut om mångprofessionellt stöd. Ärendet bereds och föredras av skolans rektor. Innan beslutet ska elev, vårdnadshavare eller dennes lagliga företrädare samt eventuellt andra sakkunniga höras. Elevens vårdnadshavare ska tillräckligt tidigt få information om de olika alternativen och om förutsättningarna för fortsatta studier på gymnasialstadiet. Beslut om överföring utan vårdnadshavarens samtycke handläggs av ansvarig nämnd eller motsvarande organ.⁴⁴

⁴⁴ LL om barnomsorg och grundskola, förordning

KS 1P

Den individuella planen (IP) färdigställs då den lärare som ansvarar för undervisningen, dock senast två månader efter beslut om överföring till mångprofessionellt stöd, har fått tillräckliga kunskaper om elevens styrkor, svagheter och behov. Om inte uppenbara hinder föreligger ska planen utarbetas i samråd med elev och vårdnadshavare. Den individuella planen (IP) utvärderas vid behov, dock minst en gång per år. Beslutet om mångprofessionellt stöd granskas då behovet föreligger och alltid efter årskurserna 2 och 6.

I det mångprofessionella stödet kan en eller flera enskilda lärokurser anpassas individuellt så att de motsvarar elevens förutsättningar och specifika behov för lärande och skolgång. Syftet med det mångprofessionella stödet är att stödja elevens lärande, sunna tillväxt och utveckling så att det är möjligt att fullgöra grundskolan. Språklig och kulturell bakgrund, frånvaro, brist på motivation, bristfällig studieteknik eller utmaningar gällande beteende kan inte i sig vara grunder för anpassning av en lärokurs, utan eleven ska i sådana fall stödjas på andra lämpliga sätt.

Det mångprofessionella stödet kan antingen ges i elevens egentliga undervisningsgrupp eller, helt eller delvis, i en särskild inrättad undervisningsgrupp eller inom träningsundervisningen. Utöver specialundervisning på hel- eller deltid kan eleven behöva till exempel omfattande elevhälsostöd, rehabilitering eller annat individuellt stöd. Betydelsen av vårdnadshavarens delaktighet, ett sektorsövergripande samarbete och individuell handledning betonas. Vid behov utökar skolan användningen av den kompetens och de tjänster som social- och hälsovården tillhandahåller.

Behovet av fortsatt mångprofessionellt stöd ska granskas av den ansvariga läraren åtminstone efter årskurs två samt under årskurs sex och åtta. Om fortsatt behov av mångprofessionellt stöd genom individuellt anpassad lärokurs inte finns, ska den ansvariga läraren anmäla till skoldirektören eller utbildningsdirektören om att eleven överförs till allmän lärokurs. Skoldirektören eller utbildningsdirektören fattar ett skriftligt beslut i läroend.

Individuell plan (IP)

Den individuella plan för hur undervisningen ska ordnas som utarbetas i samband med mångprofessionellt stöd ska innehålla uppgifter i enlighet med den mall som landskapsregeringen har gjort upp. Ifall eleven studerar ett eller flera läroämnen enligt individualiserad lärokurs ska en förteckning över de läroämnen som eleven studerar enligt individualiserad lärokurs, målen och det centrala innehållet i de individualiserade läroämnena samt bedömningen av läroämnena som studeras enligt individualiserad lärokurs i relation till målen ingå i den individuella planen.

6.4 Skolgång inom träningsundervisningen

Om det är uppenbart att ett barn på grund av någon funktionsnedsättning eller sjukdom inte kan nå de mål som ställs i den nioåriga grundskolan så kan en elev få möjlighet till 11-årig läroplikt. Det här innebär att barnet kan inleda sin skolgång ett år tidigare, alltså det år hen fyller sex år, eller få gå två år i förundervisningen. Syftet är att förbättra barnets förutsättningar att klara sin skolgång i grundskolan. Den 11-åriga läroplikten kan förverkligas inom grundskolans verksamhet eller under träningsundervisningens regi.

Träningsundervisningen innebär specialundervisning på heltid. Träningsundervisningen riktar sig till elever som på grund av kognitiv funktionsnedsättning bedöms att inte kunna nå upp grundskolans mål.

Bedömningen av vilka elever som bör få gå i träningsundervisningen ska göras genom ett mångprofessionellt samarbete och i dialog med barnomsorg och vårdnadshavare.

Samarbetet med barnomsorgen, övrigt samarbete samt ansvar och arbetsfördelning mellan olika parter, samarbetet med eleven och vårdnadshavaren och förfaringsättet för att höra eleven och vårdnadshavaren ska definieras.

Sektorsövergripande samarbete är en förutsättning för att ett barn ska kunna ges stöd i ett tillräckligt tidigt skede. Barnets vårdnadshavare ska i tillräckligt god tid få information om de olika alternativen undervisning inom träningsundervisningen innebär och om konsekvenserna av olika val. Vårdnadshavaren avgör om barnet ska delta i den frivilliga förundervisningen. Hur länge barnet ska gå i förundervisningen och när barnet ska inleda grundskolan ska planeras utgående från barnets främsta behov av stöd och situation som helhet.

För elever med grav utvecklingsstörning kan det vara mest lämpligt att ordna undervisningen enligt verksamhetsområde i stället för ämnesvis. Utgångspunkten då man planerar undervisningen bör vara elevens styrkor. Undervisningen bör ordnas så att eleven kan utnyttja hela sin potential och de individuella målen ställs upp så att de är både meningsfulla och realistiska. I all undervisning som ordnas enligt verksamhetsområde finns ett tydligt inslag av rehabilitering och vård. Såväl planering som genomförande av undervisningen ställer höga krav på samarbete mellan hem och skola, mellan elevens lärare, övrig personal och sakkunniga inom t.ex. social- och hälsovården.

För alla elever inom träningsundervisningen ska en individuell plan (IP) för hur undervisningen ordnas göras upp. Denna IP ska inledningsvis bygga på den samlade information och erfarenhet samt de utvärderingar som skolan har. Även förundervisningens erfarenheter, utredningar och utvärderingar beaktas när planen görs i samråd med vårdnadshavaren.

Skolan ska lägga särskild vikt vid att utreda vilka alternativ, möjligheter och förutsättningar det finns för fortsatta studier efter grundskolan. Detta görs med god framförhållning och i samarbete med vårdnadshavare, med gymnasialstadiet och med eventuella andra organisationer som stödjer denna målgrupp.

6.5 Särskilda undervisningsarrangemang

Undervisningen i grundskolan kan, om det är motiverat för elevens bästa, ordnas på annat sätt än vad som sägs i LL om barnomsorg och grundskola. Med hänvisning till vad som i lag benämns som särskilda undervisningsarrangemang kan en elev till exempel börja sin skolgång i årskurs två, bli befriad från ett ämne eller flyttas upp en årskurs. Motiv till att ordna undervisningen på särskilda sätt är

- ✓ om eleven till någon del redan har kunskaper och färdigheter som motsvarar grundskolans lärokurs
- ✓ om det med hänsyn till elevens förhållanden och tidigare studier är oskäligt att eleven ska genomgå grundskolans lärokurs eller
- ✓ om det är motiverat av skäl som har samband med elevens hälsa-tillstånd.

Inom skolan tillämpar särskilda undervisningsarrangemang ska elevens vårdnadshavare ges möjlighet att bli hörd. Skolförståndaren eller skolans rektor fattar beslut om särskilda undervisningsarrangemang men åtgärderna kräver inte överföring till specialpedagogiskt eller mångprofessionellt stöd.

6.6 Flexibel undervisningsform

Enligt LL om barnomsorg och grundskola kan kommunen ordna flexibel undervisningsform. Med undervisningsformen avses en individanpassad undervisning, lärande och stöd för utveckling som ordnas i enlighet med den allmänna läroplanen. Undervisningen kan ordnas i smågrupper, på arbetsplatser och i andra lärmiljöer. En elev väljs till flexibel skolgång utgående från en ansökan som eleven eller vårdnadshavaren gör eller på initiativ av skolan. Skolläroplanen baserar sig på elevens flexibla skolgång. Flexibel skolgång förutsätter inte beslut om mångprofessionellt stöd och anpassad lärokrus men ett beslut om specialpedagogiskt stöd krävs.

Syftet med den flexibla skolgången är att minska avbrotten i grundskoleutbildningen och främja inkludering. Målet är att stärka elevens studiemotivation och färdigheter. Den flexibla skolgången är i första hand avsedd för elever i årskurs 7–9 som underpresterar och har svag studiemotivation och för elever som bedöms vara i riskzonen för att bli utstagna från fortsatt utbildning och arbetslivet. Undervisningen ska präglas av yrkes- och sektorsövergripande samarbete.

Undervisningen i den flexibla skolgången ska ordnas som närundervisning i skolan och i form av handledda studier på arbetsplatser och i andra lärmiljöer. Studier utanför skolan är en viktig del av den flexibla undervisningsformen. Under dessa perioder har eleven rätt till handledning och undervisning av en lärare. Eleven ska ges uppgifter i enlighet med läroplanen och resultaten ska beaktas vid bedömningen.

6.7 Undervisning i särskilda situationer

För att ordna undervisning och stöd för en elev som till exempel är allvarigt sjuk eller befinner sig i en svår livssituation förutsätts särskilda åtgärder. Omständigheterna kan bland annat vara att eleven är inskriven på sjukhus, eleven får eftervård i hemmet, eleven är patient inom barn- och ungdomspsykiatri eller att eleven på grund av psykiska eller fysiska hälsoskäl inte kan gå i den egna skolan.

Undervisningen för elever i särskilda situationer sker huvudsakligen utanför skolan och kan även ordnas genom distansundervisning. Huvudmannen för skolan där eleven är skriven ansvarar för undervisningen. Eleven ska få det stöd som behövs vid övergången till undervisning i särskilda situationer eller återgången tillbaka till sin egen skola. För elever som befinner sig i särskilda situationer ska ett åtgärdsprogram göras upp av ansvarig lärare i samråd med berörda lärare och personal inom elevhälsan för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för eleven att kunna uppnå läroplanens mål. Åtgärdsprogrammet ska innehålla en plan över hur eleven ska återgå till allmänundervisningen.

Undervisning i särskilda situationer är en individuell undervisning som anpassas helt och hållet efter varje elevs behov, förutsättning och dagsform. Undervisningen beskrivs i ett åtgärdsprogram som görs upp av den ansvariga läraren tillsammans med berörda lärare och personal inom barn- och elevhälsan. Åtgärdsprogrammet ska innehålla en plan över hur eleven ska återgå till allmänundervisningen.

6.8 Språkstöd för elever med annat modersmål än svenska

För att stöda integration av elever med annat modersmål än svenska har ett tredelat stödsystem med delinsatserna *förberedande undervisning*, *ämnesspecifikt språkstöd* och *svenska som andraspråk* införts i LL om barnomsorg och grundskola. Systemet ska stöda inkluderingen genom att ge eleven förutsättningar att kunna tillägna sig undervisningen i den åländska grundskolan.

6.8.1 Förberedande undervisning

I LL om barnomsorg och grundskola föreskrivs om förberedande undervisning som ordnas för elever som är nyanlända i landskapet. Den förberedande undervisningen har som mål att ge eleven tillräckliga kunskaper i svenska och övriga färdigheter som behövs för att inleda allmän undervisningen i grundskolan samt att främja elevens harmoniska utveckling och integrering i det åländska samhället. Eleven ska få ett individuellt studieprogram för sin tid inom den förberedande undervisningen där mål och innehåll bestäms utgående från elevens tidigare skolefarenheter och kunskaper i svenska eller finska och elevens tidigare skolgång.

En nyinlärd elev har rätt att få förberedande undervisning under minst två terminer (ca 25 vt) och högst under fyra terminer. Den som deltar i undervisningen har rätt att flytta över till grundskolans allmänna undervisning innan två terminer har gått om eleven har kunskaper och förutsättningar för det. Förflyttningen till allmänundervisningen kan ske stegvis enligt vad som bäst gynnar elevens lärande. Eleven placeras i den åskurs där eleven har förutsättningar till studieframgång oberoende av åldersgrupp.

Elevens utveckling och lärande ska utvärderas genom samtal och mångsidiga uppgifter. Efter avslutad förberedande undervisning ges ett individuellt omdöme där elevens språkutveckling och kunskaper utvärderas utgående från det individuella studieprogrammet. Om elevens tidigare kunskaper möjliggör att eleven kan tillgodogöra sig något eller några ämnen på den nivå som läroplanen anger ska eleven få bli bedömd i dessa ämnen.

Riktlinjer och innehåll för den förberedande undervisningen beskrivs närmare i bilaga 1 i grundskolans läroplan.

Individuellt studieprogram

Den förberedande undervisningen har ingen bestämt timplödelning utan behöver formas efter varje elevs behov. Därför ska ett individuellt studieprogram göras upp.

I studieprogrammet antecknas:

- ✓ elevens utgångsnivå, Lex, skolgångshistoria, språkkunskaper och styrkor
- ✓ de individuella målen för elevens lärande, som granskas med jämna mellanrum
- ✓ vilka läroämnen som studeras, timantal och undervisningens innehåll
- ✓ elevens studier i undervisningsgruppen i den förberedande undervisningen och integrering till den allmänna undervisningen
- ✓ handledningen av eleven och eventuella stödåtgärder.

6.8.2 Ämnesspecifikt språkstöd

Elever med annat modersmål än svenska har rätt att få stöd i svenska för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Det ämnesspecifika stödet ges av ansvarig lärare för undervisningen i det specifika ämnet. Det ämnesspecifika stödet kan ges individuellt eller i smågrupper och ska fokusera på att stärka ordförståelse och begreppsförståelse i de läroämnen som eleven behöver det.

6.8.3 Svenska som andraspråk

En elev vars modersmål inte är svenska eller som har en flerspråkig bakgrund och därför bristande kunskaper i svenska kan erhålla undervisning i läroämnet svenska som andraspråk. Lärokurserna i svenska som andraspråk är lämplig för den elev som har för svaga baskunskaper i svenska för att följa den allmänna lärokurserna i svenska. Undervisningen i svenska som andraspråk är inte stöd- eller specialundervisning i svenska, utan en lärokurs med egna mål, innehåll och bedömningskriterier som ska beaktas i undervisningen.

Den ansvariga läraren bedömer vilken lärokurs i svenska som bäst motsvarar elevens behov. Vårdnadshavaren ska vara delaktig i beslutet av vilken lärokurs som väljs. Elevens språkutveckling ska regelbundet utvärderas så att eleven erhåller den undervisning som lämpar sig bäst.

En elev som studerar enligt lärokurserna svenska som andraspråk får undervisning i svenska som andraspråk antingen helt eller delvis i stället för undervisning i svenska. Undervisningen läggs upp utgående från elevens behov att lära sig och det skede av språkutvecklingen eleven befinner sig i. Det är viktigt att undervisande lärare i svenska och lärare i svenska som andraspråk samarbetar både kring enskilda elever men även kring innehåll och bedömning.

7 FOSTRANDE SAMTAL OCH DISCIPLINÄRA ÅTGÄRDER

Eleven i grundskolan har rätt till en trygg studiemiljö, arbetsro och osträdda studier.⁴⁵ Skolan kan påverka arbetsro på många sätt, främst genom utveckling av verksamhetskulturen, samarbete, gemensamt ansvar och omsorg. För att trygga arbetsro och ta itu med olämpligt uppförande har utbildningsnärheten också rätt att använda fostrande samtal och olika disciplinära åtgärder. Om förfaringsätten vid fostrande samtal och disciplinära åtgärder regleras i lagen om barnomsorg och grundskola.⁴⁶

Disciplinära åtgärder enligt lagen om barnomsorg och grundskola är avlägsnande av elev, skriftlig varning samt begränsning av rätten att delta i undervisningen.

7.1 Handlingsplan för fostrande samtal och disciplinära åtgärder

Skolan ska utarbeta en handlingsplan och anvisningar om användningen av fostrande samtal och disciplinära åtgärder och förfaringsätt. Syftet med planen är att se till att förfaringsätten är lagens och etniska och att eleverna behandlas jämlikt. Planen bidrar också till att skolans ordningsregler följs. Planen kan bifogas i skolans trygghetsplan och ska finnas tillgänglig på skolans eller kommunens hemsida.

Vid utarbetandet av planen är det viktigt att notera att endast disciplinära åtgärder som nämns i lagen får användas. Användningen av åtgärder ska grunda sig på sakliga, allmänt godtagbara och objektiva skäl. Konsekvenserna av likartade gåringar ska vara de samma för alla elever, dock så att upprepade gåringar kan anses som en försärande omständighet. De disciplinära konsekvenserna ska stå i proportion till gåringen. Också elevens ålder och utvecklingsstadium ska beaktas. Disciplinära åtgärder får inte användas på ett sätt som kränker eller förolämpar eleven.

⁴⁵ L. om barnomsorg och grundskola del 1 § 3

⁴⁶ L. om barnomsorg och grundskola del 3 kap.13 § 70 - 83

7.2 Fostrande samtal

Fostrande samtal används som första åtgärd för att ta itu med en elevs olämpliga uppförande. Fostrande samtal är en pedagogisk metod och inte en disciplinär åtgärd. Syftet med samtalet är att tillsammans med eleven specificera den gärning eller försummelse som föranlett åtgärden och höra eleven. Under samtalet ska läraren tillsammans med eleven utreda orsakerna till och konsekvenserna av uppträdet i mera omfattande utsträckning samt fundera över hur situationen kan förbättras. Avsikten med åtgärden är att komma fram till hur elevens uppförande i skolan och elevens välbefinnande kan förbättras. Skolan ska i sin plan för en trygg lärmiljö specificera i hurdana fall man kan använda sig av fostrande samtal.

Beslut om fostrande samtal fattas av en lärare eller skolans rektor. Datum för när fostrande samtal har hållits och när vårdnadshavarna har informerats ska noteras i ett register som rektor ansvarar över.⁴⁷ Vårdnadshavaren ska ges tillfälle att delta i samtalet eller i en del av det om detta anses nödvändigt.

7.3 Disciplinära åtgärder

7.3.1 Utvisning av elev

En elev som stör undervisningen kan av sin lärare bli tillsagd att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen. Rektor eller en lärare kan även bestämma att en elev som stör ska avlägsnas sig från en skoltillställning.

Elevens vårdnadshavare ska underrättas om att eleven blivit tillsagd att lämna ett rum eller en tillställning och tillsägelsen ska dokumenteras. Eleven får inte lämnas utan tillsyn efter att hen blivit tillsagd att avlägsnas sig. Rektor eller en lärare beslutar hur tillsynen ska ordnas.

En elev kan dessutom förvägras rätt att delta i undervisningen för högst den återstående arbetsdagen, om eleven uppför sig våldsamt eller hotfullt och hotar säkerheten för en annan elev eller person eller om undervisningen eller då till hörande verksamhet försvåras avsevärt på grund av elevens störande beteende.

Om en elev som blir tillsagd att avlägsnas sig vägrar har rektor och läraren tillsammans och var för sig rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att få eleven avlägsnad. Det här ska ske med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Det är förbjudet att använda maktmedelsredskap för att avlägsna eleven.

Om läraren eller rektor använt sig av maktmedel ska hen lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till ansvarig nämnd.

7.3.2 Skriftlig varning

Skolans rektor kan ge en elev en skriftlig varning, om eleven vid upprepade tillfällen betett sig olämpligt eller stort undervisningen eller gjort sig skyldig till en allvarlig förseelse. Vårdnadshavaren ska informeras om den skriftliga varningen och eleven har rätt till stödåtgärder som kan förbygga fortsatt önsket beteende.

⁴⁷ Landskapslag (2019:9) om datakydd inom landskaps- och kommunalförvaltningen

7.3.3 Avstängning för viss tid

En lärare kan i samråd med rektor eller föreståndare begränsa en elevs rätt att delta i undervisningen genom avstängning för högst den tid som återstår av skoldagen, om det finns risk för att en annan elev eller någon i skolans personal blir lidande av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller någon annan verksamhet i skolan i hög grad försvåras på grund av elevens störande beteende. En elev vars rätt att delta i undervisningen begränsats får inte lämnas utan uppsikt.

Om en elev som blir tillagd att avlägsna sig vägrar har rektorn och läraren tillsammans och var för sig rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att få eleven avlägsnad. Det här ska ske med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Det är förbjudet att använda maktmedelsredskap för att avlägsna eleven. Om läraren eller rektorn använt sig av maktmedel ska hen lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till ansvarig nämnd.

För en elev som blivit begränsad rätten att delta i undervisningen kan rektor eller föreståndare fatta ett beslut om avstängning för högst en vecka för att utreda fortsatta åtgärder. Om handlingen som orsakat avstängningen anses vara så grav att begränsningen av rätten att delta i undervisningen bör förlängas kan kommunen fatta beslut om begränsning av rätten att delta i undervisningen för en elev under högst tre månader. En längre avstängning kan även användas som åtgärd då en elev utsätter en annan elev för mobbing. Inte läter rätta sig av de lindrigare disciplinära åtgärderna eller vid upprepade tillfällen betett sig olämpligt och inte lärt rätta sig av en skriftlig varning.

7.4 Förfarande och verkställighet av disciplinära åtgärder

Innan en elev ges en skriftlig varning eller stängs av från undervisningen för en viss tid ska den handling eller försurmeelse som åtgärden grundar sig på preciseras, eleven höras, elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att bli hörd samt annan behövlig utredning inhämtas. Utvisning av en elev och avstängning ska registreras och elevens vårdnadshavare underrättas.

Societärsmyndigheten i den kommun där skolan är belägen ska meddelas om elevens rätt till undervisning begränsas för en längre tid än en arbetsdag.

Kommunen ska ordna undervisningen så att den elev vars rätt till undervisning begränsas genom avstängning inte blir efter i skolarbetet. För den elev som stängts av ska en plan för undervisningen under tiden eleven är frånvarande upprättas och följas.

7.4.1 Rätt att granska elevens saker

Elevens rätt att granska elevens saker
Eleven får inte ta med föremål eller ämnen till skolan som kan äventyra elevens egen eller andras säkerhet, som är störande eller som är olagliga. Om det finns misstankar om att en elev skulle ha med sig sådana ämnen eller föremål har skolans rektor och lärare rätt att granska elevens saker och förvaringsutrymmen i skolan som eleven förfogar över.⁴⁸

Rektor eller läraren får även utföra en yttlig granskning av elevens kläder för att omhänderta ett förbjudet föremål eller ämne. Om en sådan åtgärd görs ska eleven alltid meddelas orsaken och granskningen får endast utföras av en person som är av samma kön som eleven. Granskningen ska ske diskret och inte skada elevens personliga integritet i större omfattning än nödvändigt.

⁴⁸ LL om barnomsorg och grundskola del 3 kap 14 § 80

7.4.2 Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

Skolans rektor och lärare har under den tid som är skoltid, alltså arbetsdag eller annan verksamhet som ingår i undervisningen, rätt att ta ifrån en elev ett förbjudet föremål eller ämne eller ett sådant föremål eller ämne som eleven stör undervisningen eller lärandet med. Om eleven försöker förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har skolans rektor och lärare rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att frånta eleven föremålet eller ämnet och som med hänsyn till elevens ålder, situationens hotfullhet, motståndets allvar eller en samlad bedömning av situationen kan anses vara försvarbara.⁴⁹

7.4.3 Skyddighet för en elev att ersätta skada

Om en elev avsiktligt eller av oaktsamhet har smutsat ned eller skapat oreda i skolans utrymmen så kan rektor eller lärare av pedagogiska skäl ålägga eleven att rengöra och ordna upp skadan som hen orsakat. För att det här ska vara möjligt ska man med säkerhet veta vem som har utfört gärningen. Uppgiften ska utföras under övervakning och den får inte vara förlig eller för tung för eleven med beaktande av elevens ålder och utvecklingsnivå och det får inte ta mer än två timmar att utföra uppdraget. Bestämmelser om skyddighet för en elev att ersätta den skada som han eller hon har orsakat finns i skadeståndslagen.⁵⁰ Skador ska anmälas till elevens vårdnadshavare.

8 BEDÖMNING OCH UTVÄRDERING

Ett bra kvalitetsarbete bygger på att skolan planerar, följer upp och utvärderar sitt eget arbete, tar tillvara resultatet och omsätter det i olika åtgärder för att utveckla verksamheten. Det är huvudmannens ansvar att se till att skolan har förutsättningar att göra detta. Genom utvärdering kan skolan fånga upp vad som fungerat bra och vad som fungerat mindre bra. Det är viktigt att alla parter, eleven, vårdnadshavare, skolledning och läraren, utvärderar utbildningen.

8.1 Definitioner

Bedömningens viktigaste uppgift är att sporra och handleda eleven inför kommande utmaningar och stötta dem i deras lärande. Utvecklande bedömning förutsätter att man samlar in information under lärandets gång och inte endast i slutskedet. Utvecklande bedömning kännetecknas förutom av att den omfattar många metoder ytterligare av att många parter deltar i bedömningen. Då eleven hör, får respons av sina kamrater och då vårdnadshavaren och läraren deltar i utvärderings- eller utvecklingssamtalen blir elevens kunskaper, färdigheter och attityder belysta från olika sidor. Även om en bedömning som baserar sig på många informationskällor är tidskrävande för lärarna, underlättar den med tiden deras undervisningsarbete eftersom lärarna bättre lär känna både eleverna och sin egen undervisningsförmåga.

Formativ bedömning

En kontinuerlig och konstruktiv återkoppling till eleven som pågår parallellt med elevens arbetsprocess. Elevens styrkor och svagheter lyfts för att ge eleven information om var eleven befinner sig i förhållande till undervisningens mål och hur eleven ska arbeta vidare för att fortsätta utvecklas.

⁴⁹ LL om barnomsorg och grundskola del 3 kap 14 § 81.

⁵⁰ FFS 412/1974.

KS 1P

Den formativa bedömningen ger också läraren information om vad som måste betonas/förändras i undervisningen för att eleven ska utvecklas vidare mot målen. För att en formativ bedömning ska vara möjlig behöver målen för undervisningen vara tydliga för både lärare och elev.

Summativ bedömning

Elevens styrkor och svagheter summeras till en sammanfattande värdering – ett omdöme eller betyg efter ett arbetsområde avslutas.

8.2 Utvärdering av skolverksamheten

Skolverksamheten bör kontinuerligt utvärdera hur läroplanen har förverkligats. Utvärderingen kan gälla former och arbetssätt för undervisningen, andan och trivseln i skolan, samarbetet med hemmen, elevvårdsorganisationen, skolutrymmen, inventarier och personella resurser. Resultaten av utvärderingen ska fungera som ett instrument för skolans inre utveckling och vid behov leda till justeringar av skolans verksamhetsidé och arbetsrutiner. Uppföljningen och utvärderingen syftar alltså till att synliggöra resultat och ge underlag för eventuella förändringar. Det är inte bara fråga om att kontrollera hur ansvaret fullföljts utan en fråga om hur arbetet ska fortsätta och utvecklas.

Skolan ska i sin arbetsplan beskriva hur och när uppföljningen och utvärderingen ska genomföras och på vilket sätt skolans viktigaste kontaktnät och kringringningar, bland annat föräldrarna och andra skolor, ska medverka. Det är viktigt att läraren och eleven tillsammans utvärderar sitt gemensamma arbete. Skolledaren har ansvaret för att möjliggöra och följa upp utvärderingen.

Landskapsregeringen har tillsynsansvar och ett övergripande ansvar för utvecklingen och utvärderingen av grundskolan på Åland. Vid utövan av tillsynen har landskapsregeringen rätt till tillträde till de lokaler skolan använder för sin verksamhet samt rätt att få nödvändiga upplysningar och handlingar av skolan. Landskapsregeringen beslutar om vilka nationella och internationella kartläggningar och utvärderingar grundskolorna ska delta i. Utbildningsmyndigheten i varje kommun bör samarbeta i utvärderingsarbetet.

8.3 Handledning

Det är alla lärares uppgift att handleda eleven i skolgången och i studierna i olika läroämnen. Handledningen ska gälla alla undervisningssituationer, läroämnen och den respons eleven får. Målet med handledningen är att stärka elevens självförtroende, förmåga att utvärdera sig själv och lära sig lära och förmåga att planera sin framtid. Uppmärksamhet fästas vid elevens eventuella behov av stöd i fråga om vardagshantering, planering av studier, studiefärdigheter och samarbetsförmåga. Dessa färdigheter ska stärkas med ändamålsenliga metoder och handledning. Genom handledningen ska eleven lära sig att ställa upp mål för sitt lärande och att ta ansvar för sina studier.

I den handledning som ges i slutskedet av grundskolan ska läraren tillsammans med eleven utreda lämpliga möjligheter till fortsatta studier och kontrollera att det stöd som eleven behöver finns tillgängligt även i vidarestudierna.

8.4 Elevbedömning och betyg⁵¹

Enligt LL för barnomsorg och grundskola på Åland är syftet med bedömningen att handleda och sporra eleven i studierna och att utveckla elevens förutsättningar för självbedömning. Elevens lärande, arbete samt ansvar och samarbete ska bedömas mångsidigt. Tyngdpunkten läggs på bedömning som främjar lärande.

Skolan påverkar i hög grad hurdan uppfattning eleven bildar om sig själv som lärande individ och människa. Mångsidig bedömning och handledande respons är lärarens centrala pedagogiska verktyg för att stödja elevens helhetsmässiga utveckling och lärande. I skolorna ska man utveckla en bedömningskultur som kännetecknas av:

- ✓ en uppmuntrande atmosfär som sporrar eleven
- ✓ arbetssätt som främjar kommunikation, interaktion och elevens delaktighet
- ✓ en atmosfär som främjar elevens uthållighet och långsiktigt arbete
- ✓ arbetssätt som hjälper eleven att förstå sin egen läroprocess och synliggör elevens framsteg under hela läroprocessen
- ✓ rättvis och etisk bedömning
- ✓ mångsidig bedömning

Bedömningen är till stor del en växelverkan mellan läraren och eleven. Läraren ska se till att eleven redan från början får respons som handleder och uppmuntrar till lärande samt som ger information om elevens framsteg, kunskaper och färdigheter. Upplevelser av att lyckas sporrar eleven att lära sig mera, men också misslyckanden eller felaktiga lösningar är en del av läroprocessen och de ska utnyttjas på ett hänsynsfullt sätt i undervisningen för att främja lärandet.

Eleven ska uppmuntras att utvärdera det egna arbetet och arbete som gjorts tillsammans med andra och att ge konstruktiv respons till varandra och lärarna. Eleven ska redan i de tidiga åskurserna ges möjlighet och handledning i att utvärdera sitt eget och andras arbete. Detta ger eleven förutsättningar att utveckla sina färdigheter i självbedömning och kamratbedömning.

Samarbetet med hemmen är en del av en god bedömningskultur. Diskussioner kring målen för skolarbetet och skolans bedömningspraxis ska föras med vårdnadshavare. Både eleven själv och vårdnadshavaren ska tillräckligt ofta få information om hur studierna framskridit och om elevens arbete och uppförande. En god kontakt mellan skolan och hemmet där hemmet även får information om framsteg och gott uppförande och inte bara negativ återkoppling, stödjer ett konstruktivt samarbete mellan hem och skola.

Eleven och vårdnadshavaren har rätt att få information om bedömningsgrunderna och hur de tillämpats vid bedömningen av elevens lärande. Gemensamma samtal mellan läraren, eleven och vårdnadshavaren ökar det bmsidiga förtroendet och förmedlar information om elevens situation. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavare till elever som är i behov av särskilt stöd.

8.5 Mångsidig bedömning

Mångsidiga metoder ska tillämpas vid bedömningen. Bedömning och respons ska planeras och tillämpas utgående från elevens ålder och förutsättningar. Responsen ska lyfta fram elevens styrkor

⁵¹ LL Barnomsorg och grundskola del 3 kap.3 § 50-56

och framsteg i lärandet i förhållande till tidigare kunskaper. Läraren ska samla information om elevens framsteg inom olika områden av lärandet och i olika lärsituationer. Det är viktigt att observera att eleverna lär sig och arbetar på olika sätt samt att se till att det inte finns hinder för att visa sina kunskaper och framsteg.

I olika bedömnings- och provsituationer bör följande beaktas:

- att eleven förstår uppgiften och har tillräckligt med tid att utföra den
- att eleven vid behov har möjligheter att visa sina kunskaper med hjälp av digitala verktyg och muntligt
- att det finns tillgång till andra hjälpmedel och birådestjänster som eleven eventuellt behöver
- att lindriga inlärningsvårigheter och eventuella bristande kunskaper i svenska beaktas.

8.5 Bedömning utgående från mål och kriterier

Bedömningen ska alltid utgå från de mål och kunskapskriterier som fastställs i läroplanen. Eleverna och deras prestationer ska inte jämföras med varandra och elevens person, temperament eller andra personliga egenskaper ska inte påverka bedömningen.⁵¹ Lärarna ska se till att eleven känner till målen och bedömningsgrunderna. Att eleven själv reflekterar över målen och analyserar sina framsteg i lärandet i relation till målen är också viktigt för att färdigheterna i självbedömning ska utvecklas. Viktiga värden i bedömningen är framför allt uppriktighet, rättvisa, transparens, reliabilitet och exakthet samt att bedömningen motiverar lärandet.

I den målstydda undervisningen skiljer man på *lärandemål* och *undervisningsmål*.

Undervisningsmål är målsättningen för lärarens arbete. Läraren måste man veta vilket centralt innehåll som kan kopplas till uppgiften, vilka kompetenser som övas samt vilka kunskapskriterier som är aktuella att jobba mot. Undervisningsmålen är formulerade i läroplanens ämnesdel.

Lärandemål är de mål som eleven ska uppnå med uppgiften eller arbetet. Dessa mål behöver formuleras så att eleven förstår dem och kan använda dem konstruktivt under arbetet. Varje undervisningsmål i ämnesdelen i läroplanen har ett formulerat lärandemål men förutom dessa behöver läraren ytterligare bryta ner innehållet genom att formulera specifika lärandemål för enskilda arbetsområde eller uppgifter för att synliggöra lärandet för eleven.

8.7 Föremål för bedömning

Bedömningen ska fokusera på tre delområden; *elevens lärande, arbete och ansvar och samarbete*. Tillförlitlig bedömning förutsätter att de olika delområdena mångsidigt observeras och dokumenteras.

8.7.1 Elevens lärande

Bedömningen av lärande omfattar såväl bedömning av studieframsteg som bedömning av kunskapsnivån. Framstegen granskas i relation till elevens tidigare kunskaper och till de uppställda kunskapskriterierna. Med kunskapsnivå avses den kunskap som eleven på olika sätt visar i relation till

⁵¹ Lagen om barnomsorg och grundskola del 3 kap. 9 § 50

de uppställda kriterierna och som bedöms på basis av elevens prestationer. Kunskapsutvecklingen ska ses som en kumulativ process som stärks genom grundskolan.

8.7.2 Bedömning av arbete

Att utveckla elevens sätt att arbeta är en central målsättning i läroplanen för grundskolan på Åland. I undervisningen ska såväl förmågan att arbeta självständigt som i grupp stödjas. Förmågan att arbeta omfattar förmåga att planera, reglera och utvärdera sitt arbete, förmåga att handla ansvarsfullt och göra sitt bästa samt förmåga att kommunicera konstruktivt.

Förmågan att arbeta ska tränas i olika läroämnen, i ämnesövergripande samarbete och i skolans övriga verksamhet. Läraren ska stödja eleven att arbeta både enskilt och i grupp och att planera sitt arbete och tillämpa arbetsätt som främjar lärandet. Mångsidig respons angående arbetet i alla studiensituationer främjar elevernas möjligheter att granska sitt sätt att arbeta och utveckla sin förmåga att arbeta.

Bedömning av arbetet ingår som en del av bedömningen i alla läroämnen. Elevens arbete och inställning ska beaktas när vitsord bildas och kan till viss del påverka bedömningen både höjande och sänkande. Följande bör beaktas:

- aktivitet och deltagande vid genomgångar och diskussioner
- självständigt arbete enligt instruktioner
- ansvar över hemuppgifter och material.

8.7.3 Bedömning av ansvar och samarbete

I skolans fostrande uppdrag ingår att ge eleven handledning och kunskaper och färdigheter i anknytning till ansvar och samarbete. Eleven ska lära sig att ta hänsyn till andra människor och omgivningen och att följa gemensamt överenskomna handlingsätt och regler.

Elevens förmåga till ansvar och samarbete ska bedömas genom handledande respons på uppförande i relation till de mål som ställts upp i skolans trivselstadga. Målen för ansvar och samarbete ska grunda sig på skolans målsättningar för fostran, riktlinjerna för skolans verksamhetskultur och ordningsreglerna som ska finnas i arbetsplanen. Eleven och vårdnadshavarna ska få information om grunderna för bedömning av ansvar och samarbete.

Ansvar och samarbete ska i betyget bedömas som en egen helhet och ska inte påverka vitsordet eller det verbala omdömet i läroämnen. Bedömning av ansvar och samarbete antecknas inte i avgångs- och skiljebetyget.

8.8 Bedömningssystemet

Elevens kunskaper och framsteg bedöms i alla läroämnen från och med årskurs tre i en slugradig skala med vitsorden 4 till 10. Vitsordet 10 anger utmärkte, 9 berömliga, 8 goda, 7 nöjaktiga, 6 försvarliga, 5 svaga och 4 underkända kunskaper och färdigheter. I årskurserna 1-2 ges ett verbalt omdöme som grundar sig på kunskapskriterierna för de olika ämnen i läroplanen.

Verbalt bedömning:

- ✓ ska ges i årskurserna 1- 2
- ✓ ska ges i alla årskurser då eleven följer anpassade lärokurser och i träningsundervisningen

- ✓ kan ges som tillägg till sifferbetyg i alla årskurser, förutom vid slutbedömningen i avgångsbetyget
- ✓ kan ges då elever med något annat modersmål än svenska flyttat till landskapet från andra länder.

Den verbala bedömningen ges som ett skriftligt omdöme i vilket skolans bedömning av elevens kunskaper, färdigheter och utveckling samt ansvar och samarbete framkommer. I den verbala bedömningen ska inte elevens personlighet kommenteras.

Centralt fastställda kunskapskriterier, bedömningsgrunder för kunskaps- och färdighetsnivån för vitsordet 5, 8 och 10 i varje läroämne i slutet av årskurs 4, 6 och 9, utgör grund för betygsättningen. Eleven kan få vitsordet 8 om hentill största del uppvisar de kunskaper och framsteg som kriterierna anger. En del ouppnådda kriterier kan kompenseras genom överträffad nivå för andra.

8.8.1 Betygsformulär i de olika stadierna

Årskurserna 1-2

I slutet av varje termin ska eleven ges ett omdöme. I de tidiga årskurserna utvärderas elevens kunskaper och färdigheter utgående från kriterierna för goda kunskaper för årskurs två, liksom ansvar och samarbete, verbalt. I lärsarbetyget ska en bedömning av elevens prestationer under hela läsåret framgå och här anges även om eleven flyttas upp från årskursen eller stannar kvar på årskursen. I terminsbetyget framgår endast vilka kunskaper och färdigheter eleven visat under den terminen.

Skolans rektor och elevens klasslärare ska underteckna betygen. Elevens vårdnadshavare ska bekräfta att de tagit del av bedömningen och betygsuppgifterna. Uppgifter om tidpunkter då betygen ska utfärdas och sättet för hur de ska tillställas eleven och deras vårdnadshavare ska ingå i skolornas arbetsplaner. Ålandslandskapsregering fastställer formulär för omdömesblanketten.

Årskurserna 3-9

I slutet av varje läsår ska eleven ges ett läsårsbetyg och under läsåret minst ett mellanbetyg (terminsbetyg). Elevens kunskaper och färdigheter bedöms med vitsorden 4-10. Elevens ansvar och samarbete bedöms genom ett verbalt omdöme. I läsårsbetyget ska en bedömning av elevens prestationer under hela läsåret framgå och här anges även om eleven flyttas upp från årskursen eller stannar kvar på årskursen. I terminsbetyget framgår endast vilka kunskaper och färdigheter eleven visat under den terminen.

Skolans rektor och elevens klassföreståndare ska underteckna betygen. Elevens vårdnadshavare ska bekräfta att de tagit del av bedömningen och betygsuppgifterna.

8.8.2 Avgångsbetyg

En elev som har inhämtat grundskolans hela lärokurs med godkända kunskaper i alla ämnen får ett avgångsbetyg.

Slutbedömningen genomförs det läsår då ämnesstudierna avslutas i respektive ämne. Inom ämnesundervisningen ska slutbedömningen göras i enlighet med ämnets karaktär. I vissa ämnen utvecklas kunskaper kumulativt och man tar upp samma delområden flera gånger. I andra ämnen tas fristående delområden upp under olika årskurser. Delområdena ska ses som egna helheter som bedöms enligt kunskapskriterierna i läroplanen, där prestationerna av varje helhet beaktas i

slutbedömningen. Elevens utveckling ska beaktas i bedömningen av moment som återkommer under alla årskurser, till exempel slutledningsförmåga, förmåga att reflektera och se samband samt analytiskt tänkande. Slutbedömningen är således inte ett direkt medeltal av bedömningen i de olika delområdena utan både tidigare prestationer och elevens kunskapsnivå vid slutskedet av lärokursen ska ligga som grund för slutvitsordet.

Eleven bedöms med vitsordet åtta (8) ifall eleven har uppnått en nivå som utgör ett genomsnitt av den kunskaps- och färdighetsnivå för de olika delområdena som beskrivs i kunskapskriterierna. Om eleven inom något delområde nått högre än nivån för vitsordet åtta kan detta kompensera en något lägre prestationsnivå inom ett annat delområde.

Bedömningen av elevens ansvar och samarbete ska inte antecknas i avgångsbetyget. Om eleven bytt ut ett valfritt läroämne mot ett annat, ska båda valfria ämnen och antalet veckotimmar i dem anges. Det valfria läroämne som är ofullbordat bedöms med anteckningen "deltagit". Om elevens vårdnadshavare skriftligt anmäler om att siffervitsord i språk som studeras som valfritt ämne inte ska antecknas på avgångsbetyget, utelämnas vitsordet och på betyget antecknas enbart "deltagit".

Ålandslandskapsregering fastställer formulär för grundskolornas läsårsbetyg och avgångsbetyg.

8.8.3 Avgångsbetyg inom mångprofessionellt stöd

En elev som fått mångprofessionellt stöd och följt en anpassad lärokurs ska ämnet markeras med en asterisk i betyget och ett verbalt omdöme ska tillfogas det anpassade läroämnet. En beskrivning av lärokursen och bedömningskriterierna bifogas till betyget. Till betyget kan höra övriga bilagor, till exempel bedömningen av elevens ansvar och samarbete. Skolans föreståndare/rektor och elevens klasslärare/klassföreståndare ska underteckna betyget.

Den som genomgått grundskolan och har ett avgångsbetyg som innehåller anpassad lärokurs i ett eller flera ämnen har rätt att begära att den grundskola där eleven fått sitt avgångsbetyg utvärderar anpassningen på nytt. Om utvärderingen visar att en eller flera anpassningar ska avlyftas ska ett nytt avgångsbetyg utfärdas.

8.8.4 Skiljebetyg

Då eleven byter skola och då läroplikten upphört, men grundskolans lärokurs inte är fullgjord med minst svaga kunskaper och färdigheter (vitsordet 5), ska eleven i stället för ett avgångsbetyg ges ett skiljebetyg. Skiljebetyget ska åtföljas av en bilaga med uppgifter om skolans tinfördelning och en utredning om eventuella profileringar i undervisningen. Bedömningen av elevens ansvar och samarbete ska inte antecknas i betyget.

Skolans rektor och elevens klassföreståndare ska underteckna betyget. Elevens vårdnadshavare ska bekräfta att de tagit del av bedömningen och betygsuppgifterna.

8.8.5 Betyg för hemundervisade barn

Om en vårdnadshavare för ett barn som fullgör sin läroplikt i hemmet önskar att barnet i slutet av läropliktsåldern ska erhålla ett "betyg", en slutbedömning från grundskolan, ska barnet delta i en särskild examen i grundskolans alla ämnen. Vårdnadshavaren till barnet ska meddela skolan ett år på förhand att man avser avlägga en särskild examen. Den särskilda examen ska visa att barnet innehar kunskaper och färdigheter i alla läroämnen och ämneshelheter och motsvarar de kunskaper och

färdigheter som ingår i grundskolans läroplan. Även de tidigare visade prestationerna under provningsstillfällena ska ligga som grund för slutbedömningen.

Om barnet klarar examen i alla ämnen skrivs ett betyg över fullgjord läroplikt ut. Betyget motsvarar avgångsbetyget från grundskolan.

8.3.6 Avgångsbetyg för andra än läropliktiga

En person som passerat läropliktsaldern och som saknar ett avgångsbetyg från grundskolan har rätt att avlägga delar av grundskolans lärokurs eller hela lärokursen i det som lagen barnomsorg och grundskola benämner som grundskoleutbildning för andra än läropliktiga (se bilaga 1).

8.3.7 Höjning av vitsord eller komplettering av betyg

Den som har ett avgångsbetyg och vill höja sitt betyg i ett enskilt ämne har rätt att göra det. Begäran om att få höja vitsord ska göras vid den grundskola som eleven fått sitt avgångsbetyg vid eller vid en annan skola på Åland som beviljats tillstånd att utfärda avgångsbetyg.

8.3.8 Ny bedömning och rättelse av bedömning

Beslut gällande bedömning, kvarstannande på årskurs eller slutbedömning får inte överklagas genom besvär. Elevens vårdnadshavare eller eleven själv om hen fyllt 15 år, får begära en ny bedömning av rektor eller föreståndare inom två månader från delärendet och rektor eller föreståndare ska tillsammans med ansvarig lärare ta ett nytt beslut.

9 ELEVENS ARBETSTID OCH TIMFÖRDELNING

I förordningen för barnomsorg och grundskola beskrivs elevernas arbetsmängd och den tinfördelning som gäller för alla grundskolor i landskapet.

9.1 Elevens arbetsmängd

I grundskolans två första årskurser får elevens arbetsdag omfattas högst fem lektioner och under de andra årskurserna högst sju lektioner. En skolarbetsdag ska bestå av minst fyra lektioner med undantag för läsarets första och sista arbetsdag samt situationer där praktiska arrangemang kräver det. Om ändamålsenliga undervisningsarrangemang kräver det kan elevens arbetsdag i årskurs 7 – 9 tillfälligt vara längre än sju lektioner.

Grundskoleutbildning ges 20–21 veckotimmar i årskurserna 1–2, 23–25 veckotimmar i årskurserna 3–4, 25–27 veckotimmar i årskurserna 5–6 och 28–30 veckotimmar i årskurserna 7–9. För elever som läser ett valfritt språk kan timantalet utökas med två veckotimmar per årskurs.

9.2 Tillvalsämnen och språkprogram

Timfördelningen i grundskolan innehåller gemensamma obligatoriska ämnen och tillvalsämnen. I den fastställda timfördelningen anges minimiantalet timmar i varje ämne. Den enskilda elevens timantal kan variera beroende på om eleven läser flera språk eller inte.

Tillvalsämnen kan vara språk eller andra ämnen och ämnesshelheter som skolan erbjuder. För varje tillvalsåmne ska det göras upp en ämnesdel enligt samma struktur som de övriga läroämnena där syfte, centralt innehåll och mål samt kurskriterier ingår.

I årskurserna 7–9 ska skolan erbjuda minst två främmande språk. Vilka språk som ingår i språkprogrammet fastställs i kommunens utbildningsstadga. Vid valet av språk och andra tillvalsämnen ska elev och vårdnadshavare erbjudas handledning och information i valet. För att kunna organisera undervisning i tillvalsämnen bör eleven endast byta eller hoppa av tillvalsämnen vid läsårbytte. Vid välgående skäl kan undantag göras.

Gällande ämnet slöjd i årskurserna 7–9 ska eleven få undervisning i både teknisk slöjd och textilslöjd under årskurserna både årskurs 7 och 8. Eleven ska därrefter få möjlighet att välja en av slöjdförmen att fördjupa sig i under årskurs 9.

9.3 Rekommendation för timfördelning

I landskapsförordningen för barnomsorg och grundskola har en timfördelning för alla grundskolor i landskapet fastställts. Timfördelningen i läroplanen är en rekommendation över hur man bör fördela timmarna mellan de olika ämnena och årskurserna. Rekommendationen ska följas på alla skolor som det är möjligt men där det är organisatoriskt och ändamålsenligt att fördela timmarna på annat sätt kan det göras men med en motivation som med ska bifogas i arbetsplanen. I rekommendationen till timfördelningen har man speciellt lagt vikt vid att alla läroämnen ska finnas på varje årskurs.

Ämne/Årskurs	1-4	5-6	1-6	7	8	9	7-9	1-9
Svenska	22	10	32	3	3	3	9	41
Matematik	16	8	24	3	3	4	10	34
Miljö- och naturkunskap			18				17	35
Omgivningskunskap	11	-		-	-	-		
Biologi		2		2	1	2	5	
Geografi		2		1	1	1	3	
Fysik	-	-		1	1	1	3	
Kemi	-	2		1	1	1	3	
Hälsokunskap	-	1		1	1	1	3	
Samhällsorientering			10				11	21
Religion och livs.	4	2		1	1	1		
Historia	1	2		1	2	1		
Samhällskunskap		1		1	1	2		
Konst- och färdighetsämnen			42				19	61
			(Bakgr.)				(Bakgr.)	
Musik	4	2					2	
Bildkonst	4	2					2	
Slöjd	4	4					3	
Idrott	8	4					6	
Hemkunskap	-	-					3	
Engelska (A1)	4	4	8	7			7	15
Elevehandledning				2				2
Totalt gemensamma läroämnen			134				75	209
Tillvalsämnen			4				11	15
Finska, franska, tyska, spanska, tyska (A2)	4			3	3	3	9	
Finska, franska, tyska, spanska, tyska (B1)				2	2	2	6	
Finska, franska, tyska, spanska, tyska (B2)								
TOTALT (min-max)			134-146/150				86-90/96	220-236/246

BILAGA 1 Förberedande undervisning i grundskolan

Text saknas

BILAGA 2 Innehåll för grundskolans lärokurs för andra än läropliktiga

Grundskoleutbildning för andra än läropliktiga består av tre skeden: läskunnighetskede, inledningskede och slutskede. För varje studerande utarbetas en individuell studieplan där man definierar vilka studier den studerande behöver.

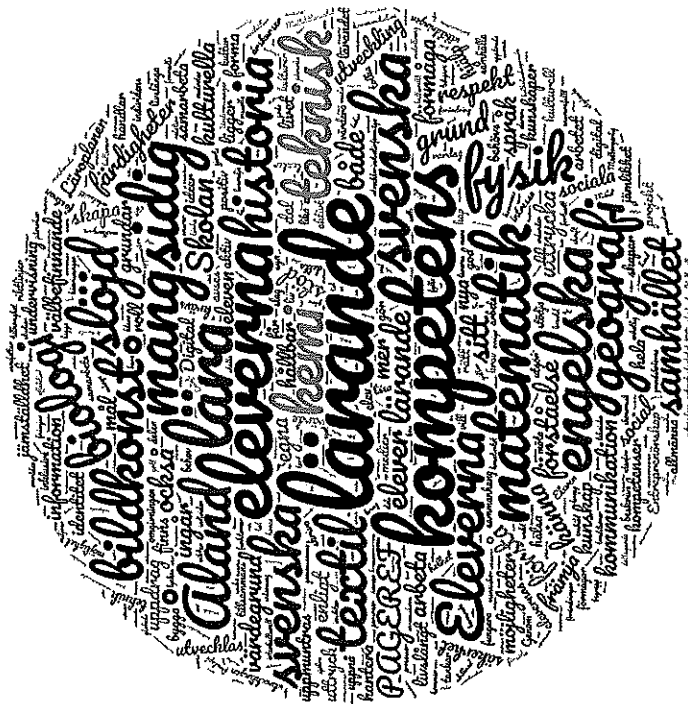
Grundskoleutbildning för andra än läropliktiga är avsedd för personer som har passerat läropliktsådern men inte har ett avgångsbetyg från grundskolan eller som har behov av att komplettera den grundläggande utbildningens lärokurs eller höja sina vitsord i något läroämne.

Målgrupper för grundskoleutbildning för andra än läropliktiga kan vara:

- ungdomar som flyttat till Åland i slutskedet av grundskolan och inte hunnit få avgångsbetyg under läropliktstiden, eller som gått ut grundskolan med svaga kunskaper och färdigheter
- 17-25-åringar med invandrarbakgrund, som på grund av sin ålder inte kan delta i den vanliga undervisningen i grundskolan men som behöver ett avgångsbetyg och studiefärdigheter för att fortsätta studera på andra stadiet
- övriga vuxna med invandrarbakgrund, som på grund av sin svaga grundutbildning har behov i synnerhet av undervisning i inledningskedet i den grundläggande utbildningen, såsom läs- och skrivfärdigheter och matematiska färdigheter, eller som behöver ett avgångsbetyg för att kunna söka till fortsatta studier
- personer med funktionsvariationer som saknar avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen eller som inte har de studiefärdigheter som behövs för att fortsätta studera på andra stadiet
- övriga vuxna som har avbruttit den grundskolan under läroplikts tiden, som studerar ett eller flera läroämnen som ämnesstuderande och/eller som vill höja vitsord från grundskolan.

Text saknas

ÄMNESDEL

Ämnesdelens upplägg

Varje ämnesdel i läroplanen inleds med ämnets övergripande syfte. Syftet gäller för hela grundskolan alltså åk 1-9. Därefter är ämnet indelat i fyra stadier åk 1-2, åk 3-4, 5-6 och åk 7-9. För varje stadie finns två textdelar samt en tabell för bedömning. Den första textdelen innehåller riktlinjer och arbetsupplägg och i den andra textdelen beskrivs de centrala innehåll för varje stadie. I tabellen för bedömning beskrivs undervisningsmål (hur läraren ska jobba), lärandemål (elevenvs målsättningar), kompetenser som berör målen och vilka kunskapskriterierna (enligt vilka eleven bedöms) är för varje stadie, delområde och ämne.

Modell på ämnesdelens struktur:

Målformulering

Målen i läroplanen är formulerade både som undervisningsmål och lärandemål. Undervisningsmålen är lärarnas riktlinjer för arbetet för att eleverna ska kunna uppfylla kunskapskriterierna. Lärandemålen som är formulerade i läroplanen är mål som eleven ska sträva mot att uppnå. Varje lärare bör dessutom formulera mer detaljerade lärandemål inom varje område, för att tydliggöra och synliggöra lärandet för eleven. Till varje mål kopplas tre kunskapskriterier för årtorden 5, 8 och 10.

För att implementera de nya formuleringarna i läroplanen i skolan och för att skapa förutsättningar för lärare att kunna förverkliga läroplanens intentioner i sin undervisning kommer olika insatser att göras under de två kommande läsåren. Lärare kommer få möjlighet att delta i utbildning och träffar i olika former för att kunna förstå och tillämpa de nya styrdokumentet.